

FÜZYON

Bahar 2024 Sayısı

İ z m i r F e n L i s e s i

FÜZYON

İzmir Fen Lisesi kuruluşundan bu yana “Her zaman her alanda en iyisi olmak” vizyonuyla öğrencilerini geleceğe hazırlıyor. Türkiye Yüzyılı’nı inşa edecek sevgili gençler; geçtiğimiz yüzyılda büyük işler başardık, savaşlar kazandık. Ancak Türkiye yüzyılında varlığımızı, özgürlüğümüzü korumak ve daha da büyük yeni başarılar kazanmak ve muasır medeniyetler seviyesine ulaşmak istiyorsak “Hayatta en hakiki mürşit ilimdir.” ilkesi doğrultusunda çok çalışmalıyız.

Çok yönlü düşünüp araştırarak, inceleyip sorgulayarak, en önemli gördükleri çalışmalardan örnekler seçerek çok ciddi emeklerle, fedakarlıkla hazırlanan ve bir kültür haline gelmek için yola çıkmış bir arzu olan bu dergiyle bizleri buluşturdıkları için öğretmen ve öğrencilerimize teşekkür ediyorum.

Mahmut YILDIZ
İzmir Fen Lisesi Müdürü

Danışman Öğretmen

Zehra Handan Ekici

Editörler

Çağan Tuna Öztürk
Öykü Akarsu

Yayın Komitesi

Ahmet Koçer
Ahsen Seyfi
Ayşe Damla Önal
Berkay Koç
Berra Değirmenbaşı
Berrak Nursen Kavalalı
Çağan Tuna Öztürk
Duru Akgün
Efe Kağan Şimşek
Eylül Uzun
Hayrünisa Erdağı
Gülay Dereköy
İclal Karaduman
Mehmet Efe Eser
Melek Azra Güneş
Melis Önal
Nehir Bedirhanoglu
Nur Sima Karhan
Öykü Akarsu
Prof. Dr Metin Ekici
Saliha Sıla Kahraman
Selvi Merve Narin
Şevket Ege Akış
Şule Naz Kara
Uğur Yatkın
Yağmur Özçelik
Zeynep Bayram

Mizanpaj Ekibi

Mehmet Ege Karakuş
Öykü Akarsu

Sevgili Füzyonistler,

Bizim için bahar tam Őu an, sizin bu sayıyı okuduğunuz an geldi. MenekŐeler Şimdi gercekten çiçek aadı. Marteniãkaları Şimdi bileğimizde hissettik. Güneşin ışığı doğrudan yüzümüze vuruyor, rüzgar tatlı tatlı esiyor. KıŐın suskunluğu yerini baharın coŐkusuna bırakıyor. Hayvanlar, bitkiler, insanlar, renkler... Hepsi cıvıl cıvıl, neşe dolu!

Baharın mutluluk veren hali, İzmir Fen Lisesi ile buluŐtu. Bu birliktelik önümüze Füzyon'un üçüncü sayısını çıkarıverdi. Dergimizin bu sayısı tıpkı hayal ettiğimiz gibi rengarenk. Bu çeşitliliği sağlayan ise emeği geãen herkes! Başta danıŐmanımız Handan Ekici ve okul müdürümüz Mahmut Yıldız olmak üzere yayın komitemize, mizanpaj ekibimize teŐekkürü bir borã biliriz.

İzmir Fen Lisesinin dergisi Füzyon'un üçüncü sayısı için keyifli okumalar dileriz!

Öykü Akarsu & Tuna Öztürk

06 İFL'DEN HABERLER

TARİHTE BU AY 11

14 MİLLİ ŞAİRİMİZİN HAYATI

HALLSTATT, AVUSTURYA 17

19 F-14 TOMCAT:
BİR AMERİKAN RÜYASI

BU SAYIDA

22 BAZI ŞEYLERİN KISA TARİHİ

DİLİN ORTAYA ÇIKIŞ SERÜVENİ 24

26 BAHAR DİNLETİSİ

**UNESCO SOKÜM TEMSİLİ
LİSTESİ'NE KAYIT SÜRECİNDE
"BAHAR BAYRAMI: HİDIRELLEZ" 30**

36 MISIR PİRAMİTLERİ

40 ZOR SANAT

YABANCI KOMŞULARIMIZ **43**

46 GUNUNG PADANG

MUM IŞIĞI **48**

NELER VAR?

BİR DOZ FARKINDALIK:
“KÖTÜ HASTALIK” **50**

52 EZCÜMLE UNUTMAMAK GEREK

STELLAR SETTLERS **53**

55 GOS 002

EVREKA **60**

İZMİR FEN'DEN

9. sınıflarımızla geleneksel kahvaltımızı gerçekleştirdik.

İFL Mezunlarla İletişim ve Tanıtım Kulübü koordinesinde '94 dönemi mezunumuz Bülent DÖLEK bilgi, deneyim ve anılarını paylaşmak üzere okulumuzu ziyaret etti.

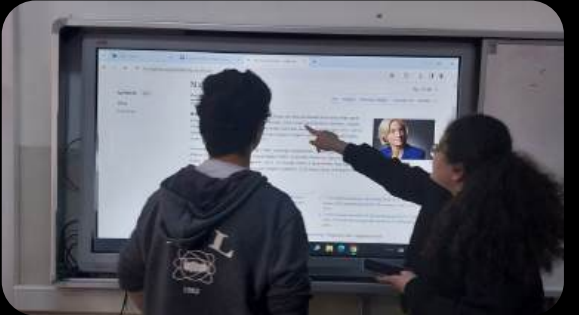
Okul Müdürümüz Mahmut YILDIZ, öğretmenlerimiz ve okul aile birliği üyelerimiz eşliğinde kardeş okulumuz Tepeköy Ortaokulunu ziyaret ettik.

Sivil Savunma Kulübü Danışman Öğretmenimiz Davut KASAR koordinesinde okul tahliye tatbikatını 2 dakika 9 saniye içerisinde başarıyla tamamladık.

Şubat - Mayıs ayları arasında gerçekleştirilecek olan Women Philosophers isimli uluslararası e-Twinning projemiz Felsefe Grubu Öğretmenimiz Gülşen ÖZSOY koordinesinde başladı.

HABERLER

Valimiz Dr. Süleyman Elban ve İl Milli Eğitim Müdürümüz Dr. Ömer Yahşi, okulumuzu ziyaret ederek iftar programımıza katıldı. Öğrencilerimizle bir araya gelerek onların geleceğe dair hayallerini ve beklentilerini dinlediler.

TÜBİTAK 2204A Lise Öğrencileri Araştırma Projeleri Yarışması İzmir Bölge Finalinde Biyoloji ve Yazılım alanlarında birinci, Matematik alanında ikinci olduk. Tüm arkadaşlarımızı ve danışman öğretmenlerimizi canı gönülden tebrik eder, finalde yarışacaklara başarılar dileriz!

İZMİR FEN'DEN

Gezi Kulübümüz koordinesinde düzenlenen 10. sınıflarımıza yönelik Geleneksel Bursa Gezimiz 8-9 Mart tarihlerinde gerçekleşti.

Yeni İzmir Gazetesinin 8 Nisan 2024 sayısının 4 ve 5'inci sayfaları TC Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı İzmir Bölge Müdürlüğü ve İzmir İl Milli Eğitim Müdürlüğü tarafından yürütülen "Okul Gazetesi" projesi kapsamında "Yarınlara İz Bırak" çalışması doğrultusunda okulumuz tarafından hazırlandı.

Müzik Öğretmenimiz Sinem VAR ve okul müzik grubumuz (Ubeyd BÜRKÜK, Özgü ÇAKIR, Ada YİĞİT, Can BİRSEL, Ali Oktay ATAR) tarafından Barış Manço temalı müzik dinletisi gerçekleştirildi. Dinleyicilerin şarkılara eşlik etmesiyle oldukça keyifli bir ortam oluştu.

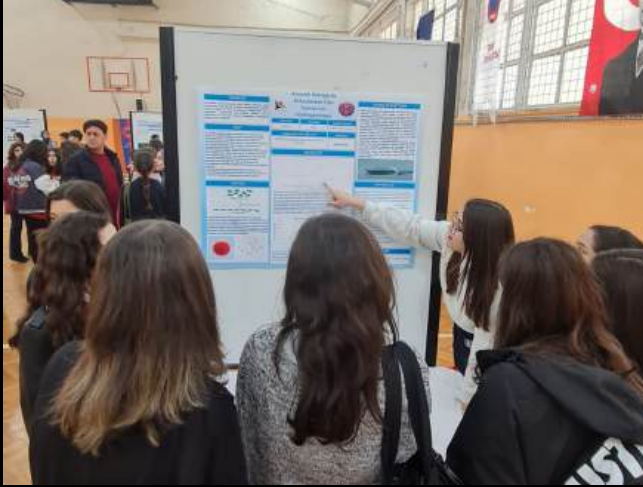
HABERLER

T3 Vakfı İzmir Sorumlusu Banu Aras tarafından 9. sınıf öğrencilerimize Teknofest 2024 ile ilgili bilgilendirme yapıldı.

Millî Eğitim Bakanlığı ve Türkiye Yeşilay Cemiyeti iş birliğiyle düzenlenen "12. Sağlıklı Nesil Sağlıklı Gelecek Yetenek Yarışması"nda Görsel Sanatlar Öğretmenimiz Filiz Arduç danışmanlığında okulumuz öğrencilerinden Zeynep Bayram bağımlılık konulu eseri ile il birincisi olmuştur.

Bilim Kurulu Proje Danışman Öğretmenimiz Zuhul GÜL koordinesinde TÜBİTAK 4006-B Bilim Fuarı, okulumuz öğrencilerinin yanı sıra protokolün ve 500'den fazla ortaokul öğrencisinin katılımıyla gerçekleşti. Öğrencilerimiz projelerini ziyaretçilere sundular.

İZMİR FEN'DEN HABERLER

Şiir Tadında Yaşamak

Okulumuz İzmir Fen Lisesi'nin Bornova Anadolu Lisesi ile işbirliğinde "Şiir Tadında Yaşamak" adlı bir şiir dinletisi düzenlendi. Bornova Anadolu Lisesinin ev sahipliği yaptığı şiir dinletisine Cem Bakioğlu Anadolu Lisesi, Suphi Koyuncuoğlu Anadolu Lisesi, Şükrü Seher Ergil Anadolu Lisesi ve Necmiye Bilgin İlkokulu da katıldı.

Dinleti, 6 Mayıs'ta 11.00 ve 20.00'de olmak üzere iki seansta sahnelendi. Program akışı, şiirlerin hikayeleri ve öğrencilerin performansları oldukça ilgi çekti.

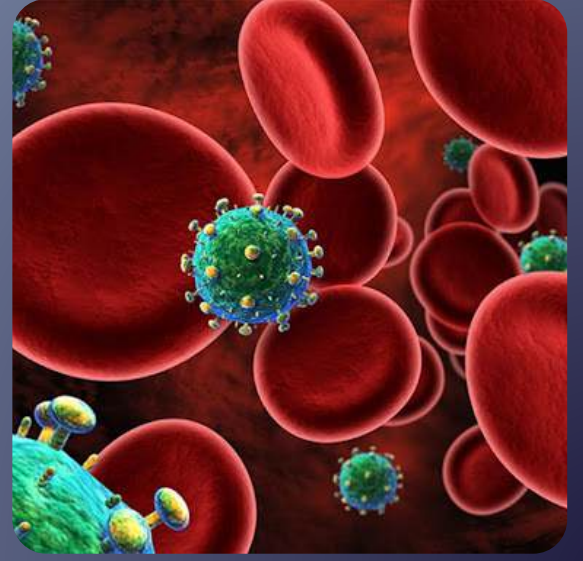
Ruhsuzlaşan, şiirin ve edebiyatın eskisi kadar değerinin bilinmediği bu günlerde dinleti bir ilaç gibi iyi geldi ruhlara.

TARİHTE BU AY / MART

11 MART 2020

Dünya Sağlık Örgütü, COVID-19 virüsünün küresel bir pandemi olarak nitelendirildiğini duyurdu. Bu karar, virüsün hızla yayılması ve global sağlık sistemlerine olan etkisi göz önüne alındığında alındı. Pandemi ilanı ile birlikte dünya genelinde hükümetler, sağlık kuruluşları ve bireyler, virüsün yayılmasını kontrol altına almak için önlemler almaya başladı. COVID-19 pandemisi, tarihte benzeri görülmemiş bir hızla yayılarak küresel bir sağlık krizine dönüştü.

18 MART 1915

İtilaf Devletleri'nin Çanakkale Boğazı'ndan geri çekilmesiyle Türk Silahlı Kuvvetleri'nin büyük bir zafer elde ettiği Çanakkale Savaşı sona erdi. Bu tarihi zafer, Türk milletinin birlik ve beraberlik içinde gösterdiği kararlılık ve direnç sayesinde kazanılmıştır. Çanakkale Zaferi, sadece askeri bir başarı değil, aynı zamanda ulusal bir direniş ve bağımsızlık mücadelesinin de sembolüdür. Bu zafer, Türkiye'nin tarihinde önemli bir dönüm noktası olarak kabul edilir ve Türk milletinin bağımsızlık ve özgürlük için gösterdiği kararlılığın bir ifadesidir.

22 MART 2001

Dünyanın ilk kadın savaş pilotu unvanına sahip olan Sabiha Gökçen, hayatını kaybetti. Gökçen, Türk havacılık tarihinde önemli bir yere sahip olan bir figürdür ve kadınların bu alandaki başarıları için ilham kaynağı olmuştur. Sabiha Gökçen, havacılık ve pilotluk konusunda birçok başarıya imza atmıştır. Onun vefatı, Türk havacılık ve toplumu için büyük bir kayıp olarak kabul edilirken başarılarıyla hala yaşamaya devam etmektedir.

TARİHTE BU AY / NİSAN

12 NİSAN 1961

Sovyet kozmonot Yuri Gagarin, Vostok uzay aracıyla uzaya çıkarak Dünya yörüngesinde bir tur attı. Gagarin, bu başarısıyla tarihte ilk kez uzaya çıkan insan olarak tarihe geçti. Bu olay, insanlığın uzay çağına adım attığı bir dönüm noktası olarak kabul edilir. Gagarin'in başarısı, uzay keşfinin sadece bilimsel bir başarı olmanın ötesinde, insanlık için bir ilerleme ve keşif arayışı olduğunu vurguladı.

23 NİSAN 1920

Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin açıldığı ve egemenliğin kayıtsız şartsız millete verildiği tarihtir. Bu tarih, Türkiye Cumhuriyeti'nin temellerinin atıldığı, ulusal egemenliğin ve bağımsızlığın simgesidir. Atatürk, 23 Nisan'ı "Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı" olarak ilan ederek, çocuklara ve gençlere ulusal egemenliğin değerini aşılamıştır. Bu önemli gün, Türkiye'nin demokrasi ve bağımsızlık yolunda attığı kararlı adımların bir yansımasıdır.

26 NİSAN 1986

Ukrayna'nın Pripyat şehrindeki Çernobil Nükleer Santrali'nde reaktörde yaşanan patlama ve ardından gelen radyoaktif sızıntı, geniş bir bölgeyi etkilemiş ve büyük çevresel ve insan sağlığı sorunlarına yol açmıştır. Bu kaza, nükleer enerji güvenliği konusundaki uluslararası standartların ve denetimlerin önemini vurgulamış ve birçok ülkenin nükleer politikalarını gözden geçirmesine neden olmuştur.

TARİHTE BU AY / MAYIS

06 MAYIS 1889

6 Mayıs 1889'da, Paris'in silüetine eşsiz bir zarafet katan ve günümüzde hala dünyanın en tanınmış yapılarından biri olan Eyfel Kulesi'nin açılışı gerçekleşti. Gustave Eiffel'in tasarladığı bu demir kule, 300 metrelik yüksekliğiyle, o dönem için çığır açan bir mühendislik başarısıydı.

İlk başta sadece geçici bir yapı olarak tasarlanan Eyfel Kulesi, zamanla şehrin sembolü haline geldi ve bugün Paris'in vazgeçilmez bir parçası olarak varlığını sürdürmekte.

19 MAYIS 1919

Türkiye'nin bağımsızlık mücadelesinin başlangıç noktası olan 19 Mayıs 1919, ulusal egemenliğe dayalı modern Türkiye'nin temellerinin atıldığı önemli bir tarihtir. Mustafa Kemal Atatürk'ün Samsun'a çıkarak Milli Mücadele'yi başlatmasıyla bu gün, Türk milletinin kendi kaderini tayin etme ve bağımsızlık için mücadele etme kararlılığını simgeler.

19 Mayıs, aynı zamanda Gençlik ve Spor Bayramı olarak kutlanır, gençlere milli değerlere sahip çıkma ve ülkenin geleceğini şekillendirme sorumluluklarını hatırlatır.

29 MAYIS 1453

Fatih Sultan Mehmet'in komutasındaki Osmanlı ordusu, kuşatma ve savaş stratejileriyle Bizans İmparatorluğu'nun başkenti olan Konstantinopolis'i ele geçirdi.

İstanbul'un fethi, Orta Çağ'ın sonunu ve Osmanlı İmparatorluğu'nun yükselişini simgeler. Fatih Sultan Mehmet'in cesareti ve stratejik dehası, tarihin seyrini değiştirdi ve İstanbul'un Hristiyan dünyasının elinden alınarak İslam dünyasının başkenti haline gelmesine yol açtı.

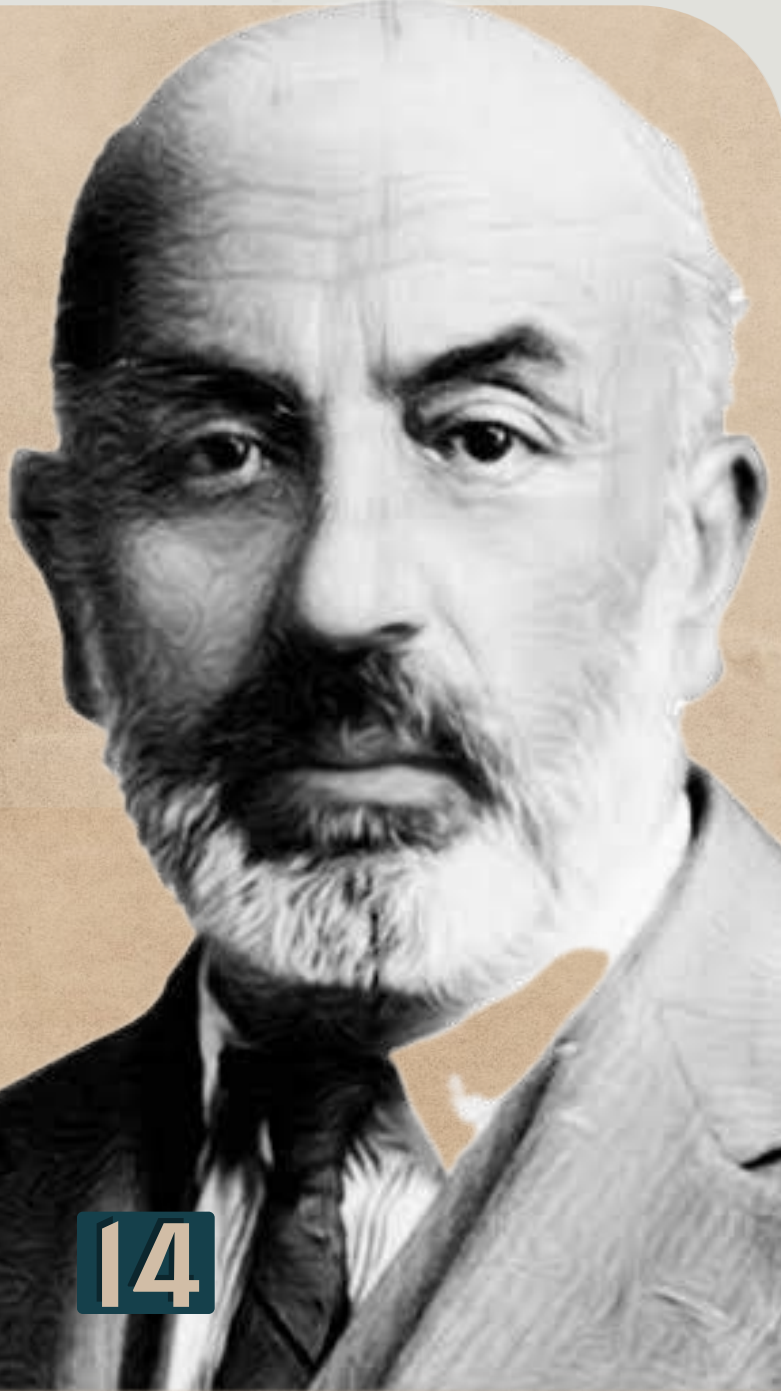

MİLLİ ŞAİRİMİZİN HAYATI

1873 yılının Aralık ayında, İstanbul'un Fatih ilçesinin Karagümrük semtinde doğdu ve 27 Aralık 1936 Pazar günü saat 19.45'te Beyoğlu'ndaki Mısır Apartmanı'nda vefat etti Mehmet Akif. Babası Mehmet Tahir Efendi (1826–1888) ve annesi Emine Şerife Hanım'dı (1836–1926). Mehmet Tahir Efendi çocuk yaşta Arnavutluk'tan İstanbul'a gelerek tahsil etmiş ve Fatih Medresesi müderrisliğine kadar yükselmiş âlim ve arif bir zattı. Annesi ise aslen Buhara olan Tokatlı bir ailedendi. Akif'in Nuriye adında bir de kız kardeşi olmuştu.

Mehmet Tahir Efendi, ona ebcele hesabıyla doğum tarihini belirten "Ragîf" adını vermişti. Babasının ölümüne kadar Ragîf adını kullansa da bu isim yaygın olmadığı için arkadaşları ve annesi ona "Âkif" ismiyle sesleniyordu zamanla bu ismi daha da çok benimsemişti.

İlköğrenimine Fatih'te Emir Buhari Mahalle Mektebinde, 4 yaşında başlamıştı. 7 yaşındayken ilkokul bölümüne geçmiş ve babası tarafından Arapça öğretilmeye başlanmıştı. Ortaöğrenimine 9 yaşında Fatih Merkez Rüştiyesinde başladı ve bir yandan da Fatih Camii'nde Farsça dersleri almaya devam ediyordu. Dil derslerine büyük bir ilgisi olan Mehmet Âkif, rüştiyedeki eğitimi boyunca Türkçe, Arapça, Farsça ve Fransızcada hep birinci oluyordu. Bu okulda onu en çok etkileyen kişi, dönemin "hürriyetperver" aydınlarından birisi olan Türkçe öğretmeni Hersekli Hoca Kadri Efendiydi. Mehmet Akif eğitime başka okullarda devam ederken, Fatih yangını ve babasının ölümü üst üste gelince Mülkiye İddiası okulunu bırakmak zorunda kaldı ve Baytar Mektebi'ne geçti. Baytar Mektebi'nde veterinerliğe ek olarak şiir ile de ilgilenmeye başladı. Büyük Fatih yangınında evlerinin yanmasına ve ailece sıkıntı içerisinde olmalarına rağmen, 1893'te başarıyla bitirdi. Okul yıllarında güreşe merak saldığı gibi, çocuk yaşta başlayan şiire olan ilgisi de gün geçtikçe arttı. Hocaları dönemin başarılı insanlarıydı. Bunların telkinleri de dinî terbiyesi üzerinde etkili oldu. Baytarlık okulunu birincilikle bitirerek çalışkanlığını ve başarısını somut bir şekilde de bir kez daha kanıtlamayı başarmıştı.

Mehmet Akif İngiltere-Osmanlı savaşlarında Almanya'ya esir düştü. Daha sonra esir düştüğü kamptan tekrar İstanbul'a döndüğünde Arabistan'a gönderildi. Arabistan halkına ayaklanmaları ve kendilerine güvenmeleri konusunda vaaz verip halkı cesaretlendirdi. O Arabistan'da iken Çanakkale'den gelen müjdeli haberle çok mutlu olmuş olacak ki Çanakkale Destanını yazdı.

1919 yıllarında Kurtuluş Savaşı başlayınca Akif de halkın birlik olup savaşması, herkesin vatanseverliğini ortaya koyması için hutbeler vermeye başladı. Aynı zamanda belli yerlerde konuşmalar da yaptı. Millî mücadeleye katılıp Kurtuluş Savaşı'nı desteklediği için 1920 yılında Dar-ül Hikmet il-İslamiye Cemiyeti'ndeki görevine son verildi.

Biga'dan en yüksek oyu alarak mebus seçildiğinden habersiz olan Âkif, Meclis reisi Mustafa Kemal Paşa'nın teklifiyle Burdur'dan mebus seçilerek Meclis'e girdi (5 Haziran 1920). Mebusluğu sırasında Eskişehir, Kastamonu, Burdur, Antalya, Konya, Sandıklı, Dinar gibi illerde halka ve cephelerde askerlere Milli Mücadele'yi teşvik eden konuşma ve vaazlarına devam etmiştir ki bunların en önemlisi, Kastamonu'daki Nasrullah Camii'nde verdiği ünlü vaazdır. Bu vaaz ve konuşmalar, Anadolu'da çıkmaya başlayan bir mecmuuda yayımlandığı gibi, basılarak Anadolu'ya ve cephelere dağıtılmıştır. Tüm bu yaptıkları "Milli Mücadele'nin manevi lideri" olarak anılmasını sağlamıştır.

100 TL'de (1979-1989) Ankara Kalesi, Mehmet Âkif Ersoy'un portresi, müze haline getirilen Ankara'daki evi ve İstiklâl Marşı'nın ilk iki dörtlüğü

18 Eylül 1920 tarihinde açılan milli marş yarışmasına, konulan ödülün kaldırılması şartıyla gönderdiği ve "Kahraman Ordumuza" ithaf ettiği şiiri, 700'ü aşkın şiirden bağımsız olarak, ebedi "İstiklal Marşımız" ilan edildi. Kanunen kaldırılması mümkün olmayan para mükâfatı da, Mehmed Âkif merhum tarafından, fakir İslam kadın ve çocuklarına iş öğretmekle sefaletlerine nihayet vermek amacıyla kurulan Darü'l-Mesâi adındaki hayır cemiyetine bağışlanmıştı.

Büyük Millet Meclisi'nin ikinci döneminde, aday gösterilmeyen Mehmet Âkif, Ekim 1923'te, dostu ve hamisi Abbas Halim Paşa'nın daveti üzerine Mısır'a gitti. Bundan sonraki iki yılda yalnızca kışları Mısır'da geçiren Âkif, 1925 sonlarında gittiği bu ülkeden vefatı öncesine dek bir daha dönmedi.

Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin bir kararıyla, 1925'te, Diyanet İşleri Başkanlığı, Âkif'e bir Kur'ân çevirisi yapması teklifinde bulundu. Âkif, mealini tamamlamasına rağmen, bazı çekincelerinden dolayı teslim etmeyerek tercüme için verilen parayı iade etti. Mısırda geçirdiği yıllarda Kur'ân meali dışında yaptığı çalışmalardan biri de Kahire'deki el-Câmiatu'l-Mısriyye'nin Edebiyat Fakültesi'nde Türk Dili ve Edebiyatı dersleri vermesidir. Bundan da sonra 1933 zamanlarında Safahat'ın son kitabı olan "Gölgeler" kitabını bastırdı. Sıkıntılarla geçen on bir yıllık Mısır hayatında Mısırlı ilim ve fikir adamlarıyla dostluklar kuran Mehmet Âkif, 1935'te rahatsızlanarak, hava değişimi için bir ay kadar Lübnan ve Antakya'ya gidip geldi. Hastalığının ağırlaştığı 18 Haziran 1936'da nihayet vatanına, İstanbul'a gelmişti.

Şair bir ay kadar hastanelerde kaldı, uzun bir tedaviye ihtiyaç olduğu anlaşılması üzerine Abbas Halim Paşa'nın "vekîl-i umûr"u Fuad Şemsi Bey'in göndermesiyle Mısır Apartmanı'nda kendisine tahsis olunan bir daireye nakledildi. Mehmet Âkif, bir müddet de Mısır Apartmanı'nda kaldıktan sonra Prens Halim Bey'in Alemdağ'ındaki Baltacı Çiftliği'ne nakledildi. Âkif'in son yıllarında en büyük korkusu "Mısır'da ölmek" ihtimali oldu. Hemen her gün ziyaretine gelen dostları, sevdikleri ile birer birer vedalaşan şair son nefesini, çok sevdiği İstanbul'da Beyoğlu'ndaki Mısır Apartmanı'nda, Âsım gibi en önemli eserini kendisine ithaf ettiği vefakâr dostu Fuad Şemsi Bey'in kucağında verdi. Resmî makamlardan gerekli ilgiyi görmeyen cenazesi, üniversite gençliğinin ve halkın yoğun ilgisiyle Beyazıt Cami'sinden kaldırılarak Edirnekapı Mezarlığı'nda defnedildi.

Sultan Yalısı

Coşar avizeler artık köpürür kandiller;
Bu ışık çağlıyanından bütün âfak inler.

Yalının cephesi Ülker gibi baştanbaşa nur;
Nîm açık pencereler rengü ziyadan mahmur,

Al, yeşil, mavi fenerlerle donanmış kıyılar:
Serv-i sîminler atılmış suya titrer par par.

Dalgalardan seken üç çifte kayıklar sökerek
Süzülür sahile, şahin gibi, yüzlerce kürek.

Bir taraftan bu akın yükseledursun karaya
Bir taraftan dökülür öndeki saflar saraya.

Rıhtımın taşlan, zümrüt gibi, İran halısı:
Suda bitmiş çimen, üstünde de Sultan Yalısı!

Bir Gece

Ondört asır evvel, yine bir böyle geceydi,
Kumdan, ayın ondördü, bir öksüz çıkıverdi!
Lâkin o ne hüsrandı ki: Hissetmedi gözler;
Kaç bin senedir, halbuki, bekleşmedelerdi!
Nerden görecekler? Göremezlerdi tabîî:
Bir kere, zuhûr ettiği çöl en sapa yerdi;
Bir kere de, ma'mure-i dünyâ, o zamanlar,
Buhranlar içindeydi, bugünden de beterde.
Sırtlanları geçmişti beşer yirticilikta;
Dişsiz mi bir insan, onu kardeşleri yerdi!
Fevzâ bütün âfâkını sarmıştı zemînin
Salgındı, bugün Şark'ı yıkan, tefrika derdi.

Safahat İçin

"Arkamda kalırsın, beni rahmetle anarsın."
Derdim, sana baktıkça, a biçare kitabım!
Kim derdi ki: Sen çok de senin arkana kalsın,
Uğruna harab eylediğim ömr-i harabım?

HALLSTATT, AVUSTURYA

İnsanı sanki masalın içindeymiş gibi hissettiren, doğayla bütünleşmiş bir kasaba olan Hallstatt son dönemlerde birçok gezginin uğrak yerlerinden biri oldu. Hatta Nat Geo'nun bir araştırmasına göre dünyada en çok fotoğrafı çekilen 5 yerden biriymiş. Hallstatt'ın bu büyümlü manzaranın yanı sıra diğer bir ilgi çekici yönü ise Dünya'nın ilk tuz madenine ev sahipliği yapıyor olmasıdır.

1- Tuz Madenlerini Gezmek

Hallstatt genellikle göz alıcı manzarasıyla bilinir. Atmosferinin verdiği huzur dışında bir diğer önemli özelliği ise dünyanın ilk tuz madeninin burada olması. Bu madenler yaklaşık 7000 yıl öncesinden beri bulunmaktadır. Tuz madenine çıkmak için iki seçenek var. Ya yaklaşık bir saat süren doğa yolunu kullanabilir ya da 20 kişi alabilen bir funiküler ile yukarı ulaşabilirsiniz.

Salzberg'de (Hallstatt'ın Tuz Dağı) insanlara ait ilk buluntular Neolitik Çağ'a dayanıyor. Organize bir tuz madenciliğinin ilk somut kanıtları ise MÖ 15. yüzyıla, Orta Tunç Çağı'na, dayanıyor. Salzberg'de, Tunç Çağı'na

ait üç maden kuyusu bulunmuş. 2003 yılında yüz metreden daha derine inen bu kuyuların birinde, çok iyi korunmuş bir ahşap merdiven bulunmuş. MÖ 1344 ila MÖ 1343 yılları arasında yapıldığı bilinen Avrupa'nın en eski ahşap merdiveni olarak tarihe geçiyor. Bir diğer özel buluntulardan biri de deri çuvallar, 30 kiloya kadar tuz taşıyabiliyor.

Bunların yanında el kılıfları, şapka, halatlar, kumaş parçaları, çok sayıda kazma ve daha fazlası Tunç Çağı'na ait bu üç maden kuyusunda bulunmuştur. Bunlar bize gelişmiş düzeyde tuz madenciliği yapıldığını gösterir.

2- Skywalk'a Çıkmak

Tuz madenlerine çıkmak için kullanılan fünikülerin hemen yanında muhteşem manzarasıyla insana huzur veren Skywalk bulunuyor. Burada sizi üçgen şeklindeki bir terasta uçsuz bucaksız bir göl manzarası sizi karşılayacak. Ayrıca burası World Heritage View (Dünya Miras Görüş) olarak adlandırılır.

3-Sokakları Keşfetmek

Hallstatt'ın sokakları bizim bildiğimiz sıradan sokaklara hiç benzemiyor. Her sokağın farklı bir havası var adeta. Her yeni sokakta birbirinden renkli ve şirin evleri bulunuyor. Evlerin şekilleri sanki masaldaki bir kasabadaymışsın gibi hissettiriyor. Ayrıca dolaşırken hediyeleşim eşyalar alabileceğiniz birçok dükkan da var.

Çinliler de Aynısını Çin'e Yapmış!

Nasıl ki biz hafta sonu Şile veya Ağva'ya kafa dinlemek için kaçırıyorsak Hallstatt da Avusturyalılar için böyle bir yer olabileceken, buraya kendilerinden çok Uzak Doğuluların yoğun bir ilgisi var. Dünyanın her yerinde onları kalabalık gruplar halinde görmek mümkün olsa da burada göreceğin iki kişiden biri Uzak Doğulu olacak. Özellikle Çinliler buraya öyle hayran kalmışlar ki, buranın aynısını Çin'e yapmışlar. Yaklaşık 930 milyon dolara yaptıkları köyün gerçeğini görmek de kuşkusuz Çinlilerin en büyük hobisi.

4-Beinhaus'u (Kemik Evi) Görmek

Ölülerin konulduğu evler eskiden Alpler'in doğusunda çok yaygın iken evlerin çoğu zamanla yok olmuş. Hallstatt'daki kemik ev ise en sonunculardan biri ve içinde 1200'e yakın kafatası bulunuyor. Bu kemik ev köyün tepesinde görülen St Michael Kilisesi'nin girişinde bulunuyor. 1700'lü yıllarda zamanla mezarlıklar dolduğu için ölülerin kafataslarını ve kemiklerini çıkarıp kurutmuşlar, temizlemişler ve kafataslarını motiflerle boyamışlar. Bu kafataslarının çoğu 18'inci yüzyılın sonlarına doğru boyanmış, bazıları ise 20'nci yüzyılda hala boyanmaya devam edip sergilenmiş.

F-14 TOMCAT: BİR AMERİKAN RÜYASI

Milli üretim İHA'larımız ve yine milli uçağımız KAAN ile birlikte Türk kamuoyunun havacılığa olan ilgisi geçmişe göre oldukça büyük artış gösterdi. Adeta ülkede bir "havacılık rüzgarı" esmeye başladı. Bütün bu gelişmelerin yanında Amerika'nın Türkiye'yi F-35 programından çıkartması ile birlikte Türkiye'nin yeni nesil bir savaş uçağı ihtiyacı doğdu. Kamuoyu bu gelişmenin ardından Dünya'nın dört bir yanından uçak aramaya başladı. Çoğu zaman yanlış uçaklar üzerinden yanlış değerlendirmeler yapıldı hatta bazen de bilerek kamuoyunu yönlendirecek şekilde gerçeği yansıtmayan değerlendirmeler yazıldı. F-14 yaşı gereği bu ihtiyacın çözüm adayı olmadığından bu değerlendirmelerin pek konusu olmadı ancak Dünya genelinde hatalı eleştirilere kurban gitmek konusunda oldukça ünlü ve bir o kadar da tartışmalı bir uçak konumundadır.

Bir savaş uçağı değerlendirilirken doğru kıstas; uçağın hızı, muharebe yarıçapı gibi sayısal verileri değil o uçağın kullanılmak için hazırlandığı ordunun ihtiyaçlarıdır. Bir uçak, ordusunun ihtiyaçlarını karşıladığı sürece başarılıdır. F-14 sadece Amerikan donanmasında ve İran Hava Kuvvetlerinde kullanılmıştır. Hatta başta sadece Amerikan donanmasında kullanılmak için tasarlandığı için değerlendirmek kolay gözükse de aslında bir hayli zordur. F-14'ün üretildiği Soğuk Savaş Dönemi'nde potansiyel bir 3. Dünya Savaşı'na hazırlandığından üretilen bütün askeri platformlar bu yönde tasarlanmıştır. Bu savaş hiçbir zaman gerçekleşmediğinden bu dönemin platformlarında hep bir soru işareti kalmıştır.

Dönemin Amerikası'nın Donanma Doktrini

1. Dünya Savaşı'nın bitmesinden beri Amerika ordusunun en büyük gücünü donanma oluşturur. Amerika'nın farklı kıtalardaki her bir olaya müdahale etmesini, ordusunun gücünü farklı kıtalara taşımalarını sağlayan güç donanmadır. Dolayısıyla dünyanın en büyük hacimli donanması Amerika'nındır. Soğuk savaşın kızıştığı 60'lı yıllarda Sovyet havacılığı zirve yapmıştı. Amerika'nın bu tehdide karşı önlem alması gerekiyordu. Donanma, Pentagon'un kapısını çaldığında aldıkları ilk cevap ekonomik bir çözüm olarak hava kuvvetlerinin halihazırda kullandığı F-111 uçağının donanmaya özel olarak F-111 B varyantının geliştirilmesiydi. Donanma ihtiyaçlarına karşın bu teklifi yetersiz görerek geri çevirip ısrar ederek kendi kriterlerine uygun bir uçağın üretimini kabul ettirdi. Bu projeye VFX(Navy Fighter Experimental) adı verildi. Bu proje dahilinde donanma döneminin teknolojisinin sınırlarını zorlayan isteklerde bulundu:

- İki pilot taşınması
- Çift motora sahip olması
- Tam silah yükü Mach 2 hızını geçmesi
- Tam silah yükü 1000km'nin üzerinde muharebe yarıçapına ulaşması
- Yüksek tırmanma hızı
- AN/AWG-9 radarını taşınması
- 6 adet AIM-54 Phoenix füzesini taşınması

VFX Projesinin F-14'e Evrimi

1968 yılında resmî olarak başlayan proje oldukça büyük bir mali boyuta sahip olduğundan pek çok firma projeye katılsa da kısa listeye sadece iki firma kaldı: Northrop Grumman ve McDonnell Douglas. Kazananın Northrop Grumman olması şaşırtıcı değildi çünkü böyle bir uçağın eksikliğini fark ederek projeden önce çalışmalarına başlamıştı.

1969 yılında Northrop Grumman'ın resmi olarak kazandığı açıklandı. Bundan sonra da donanma devasa isteklerine bir yenisini eklemişti. Uçağın üretimi tamamen gizli olacak, Sovyetler uçak hakkında bilgi sahibi olmayacaktı. Northrop firması inanılmaz bir özveriyle uçağın ilk prototipini 1971 yılında uçurmayı başardı. Bu prototip oldukça ağır olsa da ilk üretilen nihai modeller yaklaşık 2 ton daha hafifletildi. Artık tarihler 1974'ü gösteriyordu ve F-14 resmen donanmaya katıldı.

F-14 Varyantları

Bakım, tamir ve lojistik alanlarındaki sürdürülebilirliğin sağlanabilmesi için askeri platform ve mühimmatlarda sürdürülebilirlik sınırlandırılmalıdır. Bu sebeple uçak, helikopter, tank gibi majör platformlar on yıllar boyu kullanılmaktadır. Bu platformların ömürleri boyunca oluşan yeni teknolojik atılımlara da cevapsız kalmaması gerekir. Bu sebeple platformların ana yapısı bozulmadan yeni teknolojik eklentiler almış haline varyant denir.

F-14A

F-14'ün donanmaya ilk teslim edilen baz varyantı olan F-14A'nın motorlarıdır. F-14A iki adet Pratt&Whitney TF-30 motorundan güç almaktadır. Aslında oldukça güçlü olan bu motorlar uçağın hız ve tırmanma verilerinde istenileni verse de uçağın manevra yaptığı ya da mühimmat ateşlediği sırada temiz hava alması zorlaşıyordu. Daha sonraki varyantlarda F-110 GE-400 motorlarına geçildi.

F-14B

A varyantının yaşadığı motor sıkıntıları sonucu geliştirilen bu varyantta yeni motorlar harici bir de yeni bir RHAWS* (Radar Homing and Warning System) olan ALR-67 eklenmiştir. 38 adet B varyantı sıfırdan üretilirken 46 adet A varyantı da B varyantına yükseltilmiştir.

*RHAWS, uçak radarlarının algıladıkları verilerin tehdit olup olmadığını değerlendiren sistemdir.

F-14D (Super Tomcat)

F-14'ün nihai varyantı olan D varyantında B varyantı ile aynı motorlar kullanılır. Diğer varyantlardan en büyük farkı teknolojik üstünlüğüdür. Hem AN/APG 9 radarı yerine AN/APG 71 radarı hem de diğer varyantlarda olmayan infrared tarayıcı eklenmiştir.

BAZI ŞEYLERİN KISA TARİHİ

1.KONTAKT LENSLERİN KISA TARİHİ

Kontakt lens, göz bozukluklarında, özellikle de ileri düzey miyoplarda gözlük camlarının kalınlaşmasından ötürü duyulan rahatsızlık yüzünden kullanılan bir optik mercektir. Ancak ilk bulunduğu zamanlardan beri gözlüklerden daha rahat ve kullanışlı olduğu söylenemez. Öyle ki bir zamanlar Őu an oldukça rahat ve kullanışlı olan lensler, camdan yapılıyordu.

Lenslerden ilk olarak 1508 yılında Leonarda da Vinci'nin çizimlerinde bahsedilmiştir. 1636 yılında René Descartes kornea üzerine yerleştirilen sıvı dolu bir cam tüp tanımlamıştır. 1801 yılında ise Thomas Young bu düşünceyi pratiğe geçirmiştir. 1827'de ise Sir John Herschel göz korneasını düzelden bir cam lens tasarladı ancak bu tasarımı pratikte hiç kullanılmadı. Adolf Eugene Fick ile Eugene Kalt 1888 yılında insan gözüne takılabilen ilk kontakt lenslerin tasarımlarını ortaya çıkardı. 1936 yılında Amerikalı optometrist William Feinbloom, ilk plastik kontakt lensleri geliştirerek cam lenslere kıyasla daha rahat ve güvenli bir alternatif ortaya koydu. 1948'de Kevin Tuohy ve George Butterfield, ilk defa gözün yüzeyine doğrudan temasa geçmeyen, hafif plastikten yapılmış lensleri geliştirdiler. Őu an kullandığımız yumuşak lenslerin ticari olarak yaygınlaşması ise 70'li yıllarda Bausch&Lomb'un ilk yumuşak kontakt lensleri olan SofLens'i tanıtmasıyla başladı.

2.GÖZLÜKLERİN KISA TARİHİ

Gözlüklerin tarihi, 13. yüzyıla kadar uzanır. İlk gözlüklerin, İtalyan mucit Salvino D'Armato tarafından 1284 yılında icat edildiği bilinmektedir. Ancak bu tarihi kesin olarak doğrulamak zordur. Gözlüklerin kullanımı, 14. yüzyılda İtalya'da hızla yayıldı. Yapılan ilk gözlükler genellikle cam şişelerin şekillendirilmesiyle oluşturuluyordu ve çerçevesizdi. 17. yüzyılda, gözlük tasarımı önemli ölçüde gelişti. Gözlük camlarının şekillendirilmesinde ve çerçevelerinde iyileştirmeler yapıldı. Bu dönemde, gözlüklerin kulaklara yerleştirilen kolları da ortaya çıktı. 18. ve 19. yüzyıllarda, gözlük üretimi endüstriyel ölçekte başladı. Bu dönemde, gözlüklerin çeşitli stilleri ve tasarımları ortaya çıktı. Gözlükler artık farklı göz kusurlarına ve tercihlere göre kişiselleştirilebiliyordu. 20. yüzyılın başlarında, gözlük teknolojisinde önemli ilerlemeler kaydedildi. Cam lenslerin üretiminde kullanılan malzemeler ve teknikler geliştirildi. Ayrıca, çeşitli lens kaplamaları ve özel lenslerin kullanımı yaygınlaştı. Günümüzde, gözlükler hemen hemen her türlü göz kusurunu düzeltebilecek şekilde tasarlanmıştır. Yüksek derecede kişiselleştirilebilirler ve çeşitli stillerde ve malzemelerde mevcuttur. Ayrıca, güneş gözlükleri ve bilgisayar gözlükleri gibi özel amaçlar için tasarlanmış gözlükler de popülerlik kazanmıştır.

Duru AKGÜN'27

3.MASKENİN KISA TARİHİ

Cerrahi maskenin icadı, tıp tarihindeki birçok gelişme gibi, zaman içinde ve birçok katkıyla gerçekleşmiştir. Ancak cerrahi maskenin modern formunu öne çıkaran isimlerden biri, Dr. Wu Lien-Teh'dir. 1910 yılında Mançurya'da ortaya çıkan bir veba salgını sırasında, Dr. Wu, vebanın solunum yoluyla yayıldığını fark etti. Bu salgının önüne geçmek için, içine pamuk yerleştirilmiş gazlı bezlerle yapılmış maskeler tasarladı. Bu maskeler, havayı daha etkin bir şekilde filtreleyerek solunum yoluyla bulaşan hastalıkların yayılmasını önlemeye yardımcı oldu. Dr. Wu'nun maskesi, ucuz ve kolay temin edilebilen malzemelerle yapıldığından hızla yaygınlaştı ve veba salgınının kontrol altına alınmasına katkı sağladı. Cerrahi maskenin tarihi, daha önce de belirtildiği gibi, eski zamanlara kadar uzanmaktadır. Özellikle veba salgınları döneminde, maskelerin kullanımı enfeksiyonların yayılmasını önlemek için yaygınlaşmıştır. Ancak modern cerrahi maskenin evrimi, mikroorganizmaların hastalıklara neden olabileceğini gösteren bilimsel keşiflerle ve hijyen uygulamalarının gelişmesiyle birlikte hız kazanmıştır. Bugün, cerrahi maskeler tıp alanında ve salgın hastalıkların kontrolünde yaygın olarak kullanılmaktadır.

N

O

Y

Z

Ü

F

Gülay DEREKÖY '27

DİLİN ORTAYA ÇIKIŞ SERÜVENİ

Dil, insanlar arasında anlaşmayı sağlar ve kendine özgü kuralları barındırır. Temeli tarihin bilinmeyen dönemlerinde atılmış bir gizli anlaşmalar sistemidir. Ortaya çıkışı ve gelişimi hakkında kesin bilgilere sahip olunamasa da son yıllarda yapılan araştırmalar geçmişe ışık tutmaktadır.

Dilin temelleri; insanların doğadaki sesleri taklit etmesi, jest ve mimikler üzerine kurulmaya başlanmıştır. Zamanla bu sesler kültürleri yansıtan kelimelere dönüşmüştür. Kelimelerin tabletler ve duvarlara aktarılması ile dil yazıya geçirilmiş ve yıllar içerisinde gramer ve fonetik kurallarını alarak günümüze en yakın haline gelmiştir.

Ayrıca tarih boyunca farklı milletlerin dilin nasıl oluştuğu ile ilgili değişik inanış ve görüşleri de ortaya çıkmıştır. Örneğin Çin inancında bir kaplumbağa sırtındaki şekillerle imparatora yazıyı öğretirken Hint inancına göre Tanrı Vâk, insanlara dili öğretmiştir. Bir İbrani inanışı olan Babil Kulesi Efsanesine göre ise Tufan'dan sonra bütün insanlar aynı dili konuşur ve mutluken Tanrı'ya ulaşmak için bir kule inşa etme kararı alırlar ve huzur bozulur. Tanrı bir fırtına ile insanları dünyanın farklı yerlerine gönderir ve dillerini karıştırır. Bu sayede günümüz dilleri oluşur.

Bazı bilim insanları da dilin oluşumu ile ilgili kuramlara sahiptir. Max Müler, insanların doğayı taklit etmesi yoluyla dilleri oluşturduğunu söylemiş ve yansıma kuramını ortaya atmıştır. Kvergiç, dilin jestler yoluyla oluştuğunu iddia ettiği Güneş-Dil kuramını ileri sürmüştür. Bu kuramda Türkçenin bilinen ilk dil olabileceği düşüncesi de bulunur. Otto Jespersen ise müzik kuramı ile müzik ve dilin kökeninin ortak olduğunu savunmuştur.

Dilin oluşumu ile ilgili en merak toplayan sorulardan birisi de dillerin ortak bir ataya sahip olup olmamasıdır. İnsanların sesleri taklit etmesiyle başlayan dil serüveninden yola çıktığımızda ortak bir ilk dilin olmadığını ve her topluluğun kendi kültürüyle örtüşen diller oluşturduğunu söyleyebiliriz. Ancak dilin tek bir atadan geldiğine dair varsayımlar da vardır. Bu varsayımlara göre dillerin ortak atası proto insan dili (ön insan dili) olarak adlandırılır. Fakat ne tarihsel ne de dil bilimsel olarak bir kanıt bulunmamaktadır.

Kanıt olarak görülemese de bu görüşü destekleyebilecek çalışmalar da mevcuttur. Örneğin türler arasında evrimsel soy ağacı çalışmalarıyla bilinen Yeni Zelandalı biyolog Quentin Atkinson, araştırmasında WALS'ta bulunan 504 günümüz dilinin çeşitlilikleriyle coğrafi dağılımlarını incelemiştir. Fakat bu çeşitliliği gramer veya sözcüklerle değil, dillerin sesçik dağılımıyla ölçen Atkinson, çalışmanın sonucunda Dünya dillerinin sesçik çeşitliliğinin, Afrika'dan uzaklaştıkça görülür biçimde azaldığını tespit etmiştir. Bazı Afrika dillerinde 100'den fazla sesçik bulunurken, Avustralya dil ailesinden Hawaii dilinde ise 13 sesçik bulunmaktadır.

İnsanlar, ilk dili keşfedebilmek ve insanın ana dilini belirlemek için yüzyıllardır çalışmalar yapmaktadır. Mısır hükümdarı Psammatikus MÖ 7. yüzyılda dünyada konuşulan ilk dilin ne olduğunu bulmak için bir deney yapmıştır. Bebeklerin ilk söylediği kelime "be" olunca, hükümdar Frikçe'nin ilk dil olduğunu düşünmüştür, çünkü "bekos" Frikçede ekmek anlamına gelmektedir. Ancak deneyin sonuçları net olmamıştır. Daha sonraki yıllarda, benzer deneyler yapılmıştır ancak sonuçlar kesin değildir. Ormanlık alanlarda izole olarak büyümüş çocuklar bulunmuş ancak onlar da konuşmamış ve hayvan sesleri çıkarmıştır. Bu nedenle "ilk dilin hangisi olduğu" sorusu hala bir gizem olarak kalmaktadır.

BAHAR DİNLETİSİ

Mart ayının ve dolayısıyla da baharın gelişi, doğanın çiçeklenmeye başlamasının habercisi. Kokusu ve renkleriyle bize zevk veren, aynı zamanda bazılarımızın alerjisini azdıran, bahar çiçeklerinin her birinin iletmeye çalıştığı hikayeleri, hisleri var. Bu yazımda size bu hikayeleri aktarmaya çalıştım. Bundan böyle kırlara çıktığımızda, çiçek kokusu duyduğumuzda sadece taç yapraklar görmeyeceğiz.

Papatya

Beyaz taç yapraklarının rengini tamamlayan sarı benleriyle hepimizin ilk gördüğünde muhtemelen hayran kaldığı sonrasında ise baharların bir parçası, çayımızın aroması, başımızın örgü tacı olarak sıradanlaşan o çiçek, papatya. Çocukluğumuzun masum anıları canlanır gözümüzde. Boyunlarını eğerler alçakgönüllülikle. Beyaz papatyalar saflığı ve masumiyeti simgelerken sarı papatyalar içtenlik, cana yakınlık ve arkadaşlığı simgeler. Daha nadir bulunan mavi Marguerite papatyası ise barışa işaret eder.

İngilizcede papatya anlamına gelen “daisy” sözcüğü, eski bir İngilizce deyiş olan “Daes aege” yani “günün gözü”nden gelir. Taç yapraklarını akşamları kapatıp güneşin ilk ışıklarıyla açarlar çünkü.

Çok bilindik bir hikaye vardır, kelebeğin papatyaya sevdalandığı. İkisi de utanır söyleyemez aşkını. Sonunda kelebek ömrünün sonuna gelir. Öleceğini anlayınca hemen açılır papatyaya. Şaşırır papatya. Tek söyleyebildiği “Ben de...” olur, zamanla kurur kederinden. Her düşen yaprağıyla tek bir şey söyler “Seviyormuş...”. Bundan sonra da papatya diğer sevdalıların kendisi gibi geç kalmaması için onlara açılmalarını söyler. “Seviyor, sevmiyor, seviyor, sevmiyor, seviyor, sevmiyor, seviyor, seviyor...”.

Gelincik

Biz Türkler, kırmızı renklerini gelinliklere benzetip küçük bir gelinler olarak gördük gelincikleri. Fakat bu çiçeklerin daha ağır anlamları var. Uyku, huzur ve ölümü sembolize ederler. Kırmızı değil kan kırmızısıdır taç yaprakları. Antik Yunan mitolojisinde Hypnos (Uyku tanrısı), Nyks (Gece) ve Thanatos (Ölüm getirici) gibi karakterlerin kutsal sembolüdür. Antik Yunan’da gelincikler ölümlere adak olarak kullanılırdı. Mezar taşlarındaki gelincik amblemleri ebedi uykuyu simgeler.

L. Frank Baum'un 1900 tarihli romanı Muhteşem Oz Büyücüsü'nde büyümlü bir gelincik tarlası, kahramanları sonsuza dek uyutmakla tehdit etmiştir.

Birinci Dünya Savaşı'nda çatışmalar durduktan sonra "Flanders tarlaları"nda binlerce gelincik açmıştır.

1914'ten 1918'e kadar süren I. Dünya Savaşı, savaş alanındaki yaralanmalar veya hastalıklar nedeniyle ölen 8,5 milyon askerle, önceki tüm çatışmalardan daha fazla insan kaybına neden oldu. İkinci Ypres Muharebesi'nden kısa bir süre sonra bir Müttefik topçu birliğinde tugay cerrahı olarak görev yapan Kanadalı Yarbay John McCrae ilkbaharın gelmesiyle bir şey fark etti. Flanders tarlalarında kan kırmızısı bir örtü... Ama kan değil. Gelincikler...

McCrae savaşta yaralılarla ilgilenmiş ve Almanların ilk kez ölümcül klor gazı saldıdığı o çatışmanın katliamını sadece görmemiş, yaşamıştı. Savaşta yaklaşık 87.000 Müttefik askeri öldü, yaralandı ya da bulunmamak üzere bu topraklarda kayboldu. Gelincikler ise oradaydı, öylece duruyorlardı. McCrae gözlerinin dolmasına engel olamadan bu dizeleri kağıda döktü.

Flanders Tarlalarında

***Flanders tarlalarında gelincikler açar
Haçların arasında, sırasıyla,
Yerimizi gösterir, ve gökte
Toygarlar, hala cesurca şarkı söyleyerek, uçar
Aşağıdaki silah seslerinden duyulmaz.
Biz Ölüyoruz. Kısa bir süre önce
Yaşadık, şafağı hissettik,
gördük gün batımının parıltısını,
Sevdik ve sevildik, ve şimdi yatıyoruz,
Flanders tarlalarında.***

***Düşmanla olan kavgamızı sürdürelim:
Size başarısız ellerimizden atıyoruz
Meşaleyi; yüksekte tutmanız için sizin olsun.
Eğer ölen bizlere inancını bozarsan
Uyumayacağız, gelincikler büyüye de
Flanders tarlalarında.***

In Flanders Fields

***In Flanders fields the poppies blow
Between the crosses, row on row,
That mark our place; and in the sky
The larks, still bravely singing, fly
Scarce heard amid the guns below.***

***We are the Dead. Short days ago
We lived, felt dawn, saw sunset glow,
Loved and were loved, and now we lie
In Flanders fields.***

***Take up our quarrel with the foe:
To you from failing hands we throw
The torch; be yours to hold it high.
If ye break faith with us who die
We shall not sleep, though poppies grow
In Flanders fields.***

Gelinciklerin açmasının sebebi topçu bombardımanlarından sonra geride kalan molozlardı. Parçalanmış duvarlardaki kireç, gelincikler için gübre görevi gördü. Birkaç yıl sonra, tüm kireç bitkiler tarafından emildiğinde, gelincikler büyük ölçüde azaldı.

Özellikle savaş üzerine yazılmış şiirlerde, genç erkeklerin çok erken ölmeleri gelinciklerle bağdaştırılır. Homeros, İlyada'da genç bir Truva prensinin ölümünü şöyle anlatır:

Bir bahçe gelinciği gibi, kırmızı çiçeklere bürünmüş, eğiliyor,
Başı bir tarafa düşmüş, ağırlaşmış
dolu tohumları ve ani bir bahar yağmuruyla,
Böylece Gorgythion'un başı bir omzunun üzerine düştü,
miğferinin ağırlığıyla

Karahindiba

En çok umut ve dileklerimiz paylaştığımız ve gerçekleştirmesini, gerçekleştirilmesini de en azından biraz ümit vermesini umduğumuz çiçeklerdir karahindibalar. Rüzgarda uçup giden tohumlar dünyaya gönderilen hayaller ve beklentilerdir. Zor koşullarda, daha doğrusu her koşulda yetişebilmeleri nedeniyle zorlukların ve sıkıntıların üstesinden gelebilme gücünü sembolize ederler. Kabarıklık olmadan önceki sarı çiçekleri güneşle bağdaştırılır ve mutluluk, pozitiflik ve yaşamın sıcaklığını simgeler. Sarı çiçekten kabarıklık olması da tabii ki dönüşüm, uyum sağlama ve yenilenme gibi anlamlar barındırır.

Mısır ve Kıpçak Türkleri'nin "katagan", Çağatay Türkleri'nin "saçratku" olarak bildikleri bu bitki günümüze "karahindiba" olarak gelmiştir. Hindiba, Arapça kökenli bir kelimedir. Tedavisi için kullanıldığı göz hastalığı trahomdan kaynaklandığı ileri sürülür.

Karahindiba, güneş, ay ve yıldızlardan oluşan 3 gök cismini temsil eden tek çiçektir. Sarı çiçeği güneşi, puf topu ayı ve dağılan tohumları da yıldızları andırır. Sabahı selamlamak için açarlar ve akşam uyumak için kapanırlar.

Nergis

Baharın ilk notalarında yüzünü gösteren sarı, beyaz bir çiçektir nergis. Kendisini görmeden kokusunu duyarsınız. Dilimize nergis sözcüğü Farsçadan geçmiştir, mahmur bakışlı ya da güzelin gözü demektir. Kendisini duruşuyla güzelliği simgeler. Saygının ve saygı duymanın da temsilidir. 10. yıldönümlerinin vazgeçilmezidir. Fakat dikkat edin, tek bir nergis vermenin kötü şans getirdiğine inanılır. Nergisin farklı kültürlerde pek çok farklı anlamı vardır. Çin'de nergis iyi şans simgeleri ve resmi Çin Yeni Yılı sembolüdür. Japonya'da nergis neşe anlamına gelir ve Fransa'da umudun işaretidir.

Antik Yunan mitlerinde nergis çiçeğinin oluşumuna dair şöyle bir hikaye anlatılır;

Bir dağ perisi olan Ekho görmüştü Narkissos'u. Çok yakışıklı bir avcıydı Narkissos. İlk görüşte aşkı bulan Ekho, avcıyı takip etmeye başladı. Konuşmak istiyordu fakat tanrıça Hera tarafından boş konuşması nedeniyle lanetlenmişti. Sadece başkalarının dediklerini tekrar edebiliyordu. Narkissos durgun bir dağ gölüne gelince durdu. Susamıştı, yavaşça aşağı eğildi ve tam o sırada güneş bir bulutun arkasından çıkarak Narkissos'un görüntüsünü suya yansıttı. Daha önce kendini hiç görmemişti genç avcı, donakaldı bir anlığına. Kendi yansımalarını gördüğünü anlamadı ve aşk sözcükleri söylemeye başladı sudaki yüze. Ekho ise arkasında çaresiz Narkissos'un dediklerini tekrarlıyordu fakat Narkissos Ekho'yu duymadı bile. Kendi görüntüsüne sırlıslam aşık olmuştu. Günler geçti, Narkissos kendi yansımalarına baktığının, kendisine aşık olduğunun farkına vardı. Ama kendini o görüntüden alamadı. Bu sırada Ekho ise eriyip havaya karıştı. Eğer bir gün dağ eteklerine gidip bağırırsanız onun hüzünlü sesinin sizi tekrarladığını duyabilirsiniz. Bunu bile fark etmedi Narkissos, gün geçtikçe yanaklarının solmasını, gözlerindeki aşkın artmasını izledi. Sonunda o da yok oldu, gölün başında bugüne kadar hep onun adıyla anılan sarı bir çiçek büyüdü. Nergis... Nergis çiçeklerini suyun yanında kendilerini hayranlıkla izlerken görebilirsiniz.

Yükseltilmiş özgüven ile kendilerini sürekli diğer insanlardan üstün görmesiyle ortaya çıkan bir kişilik bozukluğuna sahip bireyler anlamına gelen Narsizm ve Narsist kelimeleri de Narkissos'un adından gelmiştir.

Ayşe Damla ÖNAL '26

UNESCO SOKÜM TEMSİLİ LİSTESİ'NE KAYIT SÜRECİNDE “BAHAR BAYRAMI: HIDIRELLEZ”

Prof. Dr. Metin EKİCİ

UNESCO'nun kültür alanındaki en önemli sözleşmelerinden biri 17 Ekim 2003 tarihinde Paris'te yapılan UNESCO'nun 32. Genel Kurulunda kabul edilen “Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi”dir. Türkiye bu sözleşmeye başından itibaren önemli bir uzman desteği sağlamıştır. Sözleşme, TBMM'nin 19.01.2006 tarihli oturumunda oy birliği ile kabul edilmiş, “Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesinin Onaylanmasının Uygun Bulduğuna Dair Kanun” (No: 5448) 21 Ocak 2006 tarih ve 26056 Sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiş ve Türkiye'nin taraf olma süreci 27 Mart 2006 tarihinde tamamlanmıştır.

SOKÜM sözleşmesi; dünya üzerinde belli ülke ve ticari grupların egemenliğinde geliştirilen küreselleşmenin yarattığı kültürel alanda tek tipleşmeye karşı insanlığın sahip olduğu kültürel çeşitliliği ve zenginliği korumak, milli kültürlere ve insan yaratıcılığına saygı duymayı geliştirmek amacıyla oluşturulmuştur. SOKÜM sözleşmesinde en dikkat çekici hususlardan biri “korumak (safeguarding)” terimidir. Sözleşmenin adında yer alan bu terim; “saklamak” anlamından çok “yaşatarak korumak”, “kuşaklararası aktararak korumak”, “görünürlüğünü sağlamak” ve “sürdürülebilirliğini güvence altına almak” anlamlarında kullanılmıştır.

SOKÜM sözleşmesi hem kendi görünürlüğünü hem de sözleşmeye taraf ülkelerin SOKÜM unsurlarının görünürlüğünü artırmak için UNESCO bünyesinde üç liste oluşturmuş ve taraf ülkelerin bu listelere belli şartlara uygun SOKÜM unsurlarını kaydetmeyi benimsemiştir. SOKÜM sözleşmesinin 16. 17. ve 18. maddelerine göre oluşturulan Somut Olmayan Kültürel Miras Listeleri şunlardır:

1. İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsilî Listesi.
2. Acil Koruma Gerektiren Somut Olmayan Kültürel Miras Listesi.
3. Korumanın İyi Uygulamaları Kaydı.

Sözleşme, taraf ülkelerin sahip oldukları bir SOKÜM unsurunun bu listelerden birine kaydı için başvuru yapmasını benimsemiştir. Sözleşmeye taraf bir ülke, bu listelere unsur kaydettirmek için tek başına veya birden çok ülkenin katılımıyla ortak dosya hazırlamak için başvurabilir ve teknik ve içerik bakımından yapılan değerlendirmeler sonucunda uygun bulunan bir SOKÜM unsuru arzu edilen listeye kayıt edilir. Bu listelere kayıt edilen SOKÜM unsurları tüm insanlığın somut olmayan kültürel mirası haline gelir ve kaydı yaptıran ülke de bu unsuru koruyacağına dair tüm insanlığa karşı bir söz vermiş olur.

Bu yazıda ilk olarak Hıdırellez ve bu günde yapılan etkinlikler hakkında genel bir bilgi verecek, ikinci olarak Hıdırellez'in neden bir SOKÜM unsuru olduğunu açıklayacağım. Son olarak, yukarıda adı geçen listelere bir SOKÜM unsuru olarak Hıdırellez'i kayıt ettirmek için nasıl bir dosya hazırlık ve inceleme süreci yaşandığını, hazırlanan dosyanın incelenme süreçleri ve sonuçta "İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsilî Listesi"ne 2017 yılında Türkiye ve Kuzey Makedonya'nın ortak SOKÜM unsuru olarak "Bahar Bayramı: Hıdırellez" adıyla kaydedilmesi süreçleri hakkında bilgi vereceğim.

İlk olarak “Bahar Bayramı: Hıdırellez” hakkında genel bir bilgi vermek ve neden bu bayramın bir SOKÜM unsuru olduğunu ve SOKÜM’ün beş temel alanından hangisinde yer aldığını ve diğer alanları hangi özellikleri bakımından ilgilendirdiğini kısaca açıklamak istiyorum.

Bilindiği üzere Türk boyları ve Türklerle komşu ülkelerde kutlanan yeni yıl bayramı Nevruz adıyla bilinir. Nevruz 21 Mart günü güneşin koç burucuna girmesiyle meydana gelen doğal bir değişimin Türkler tarafından gözlenmesi sebebiyle oluşturulmuş, Yenigün veya yeni yıl bayramıdır. Türk kültüründe baharın gelişinin bir bayram günü olarak kutlandığı gün ise 5 Mayıs gecesi ve 6 Mayıs günü olarak belirlenmiş ve “Hıdırellez Bayramı” adıyla tanımlanmıştır. Ancak, bu iki bayram sırasında yapılan pek çok etkinliğin aynı veya benzer olduğunu da vurgulamak isterim.

Hıdırellez; Hızır Nebi ve İlyas Peygamberle ilgili inanışlardan kaynaklanmaktadır. Hızır’ın bir nebi olduğu konusunda çeşitli kaynaklarda bilgi bulunduğu gibi, Hızır hakkında sadece Türkiye’de değil, bütün Türk boyları arasında, Orta Asya’dan Balkanlara uzanan geniş bir coğrafyada pek çok inanma ve uygulama vardır. Hızır Nebi, çeşitli halk anlatma ve uygulamalarında daha çok “Boz Atlı Hızır” şeklinde anılmaktadır. İslam öncesi Türk kültüründe var olan “Atalar Kültü” ile ilgili olup, “Boz-atlı Yol Tengrisi” yani “yol sahibi, yol gösterici” olarak kabul edilmektedir. Hızır’ın bir yardımcı, zor zamanlarda yol gösterici ve kurtarıcı oluşu hakkında sayısız deyim ve söz mevcut olup, bunlardan halk arasında en yaygın olanı “Hızır gibi yetişmek” şeklindedir. Günümüzde kullanılan “Hızır Acil Servis” de aynı düşünceden kaynaklanmaktadır. Türk halk takvimine göre, yıl ikiye ayrılmıştır. Buna göre, yaz mevsimi Hıdırellez’in kutlandığı gün olan 6 Mayıs’tan 8 Kasım’a kadar olan süreyi kapsar ve toplam 186 gündür. Bu dönem halk arasında “Hızır Günleri” olarak da adlandırılır. 8 Kasım’dan 6 Mayıs’a kadar olan günler ise kış mevsimidir ve toplam 179 günlük bu döneme de “Kasım günleri” adı verilir.

İlyas Peygamber ise, daha çok eski Türk kültüründeki su hakkındaki inanmalarla ve su kültü veya suların sahibi olarak benimsenmiştir. İlyas peygamber, İslam öncesi Türk kültüründe suya verilen önemi İslami bir düşünce içine sokmanın sembolü olmuştur. Su kaynaklarının temiz tutulması, suyun kirletilmeden kullanılması hep İlyas Peygamber ile ilgili kabul edilmektedir.

Türkiye’de Hıdırellez, Hızır-İlyas, Ederlezi, Kakava, Haftamal, Eğrilce, Eğrice adlarıyla bilinir. Ahmet Yaşar Ocak’a göre, İslami kaynaklarda Hızır ve İlyas hakkında oldukça fazla bilgi bulunmasına rağmen, Hıdırellez’in bahar bayramı olarak kutlanması hakkında yok denecek kadar az bilgi vardır. Bu da Hıdırellez kutlamalarının kaynağının İslamiyet öncesi Türk kültürüyle ilişkili olduğu görüşünü güçlendirmektedir.

Halk inancına göre, darda kalanlara yardım eden ve havayı etkileyen Hızır Nebi ile suları emri altına aldığına inanılan İlyas Peygamber her yıl 6 Mayıs günü bir araya gelirler ve o gün, dileği olanların dileklerini gerçekleştirirler. Bu iki ulu kişinin sulak ve yeşillik yerlerde bir araya geldiğine inanıldığı için, Hıdırellez kutlamaları kırlarda yapılmaktadır. Hıdırellez günü Türkiye ve Balkanlarda yapılan kutlamaların birbirinin aynı veya benzeri olduklarını da belirtmek isterim.

Burada, Türkiye ve Balkan Türkleri arasındaki Hıdırellez kutlamalarında yapılan başlıca etkinlikler hakkında genel bir bilgi verelim. Hıdırellez günü yapılan başlıca etkinlikler şunlardır: ateşten atlamak, bir su kıyısında aile üyeleri ve komşularla birlikte yemek yemek, yemekleri paylaşmak, dilekleri bir akarsuya bırakmak, türbe ve yatırları ziyaret etmek ve dilek dilemek, salıncakta sallanmak, güreş ve at yarışı gibi ata sporlarını yapmak, yerel müziklerle türkü-şarkı söylemek ve birlikte dans etmek ve mutlaka kadınlar arasında yapılan “Bahtiyar Açma”, “Mantıvar” “Martıval” ve “Gül Bahtiyar” eğlencesidir. Hıdırellez aynı zamanda Yörük Bayramı olarak adlandırılır ve bugün de mutlaka keşkek pişirilerek bütün halka dağıtılır. Bu hayır yemeği vasıtasıyla bütün dileklerin kabul edileceğine inanılır.

Bütün bu etkinliklere bakıldığında Hıdırellez Bahar Bayramı'nın SOKÜM'ün beş alanından öncelikle “Toplumsal Uygulamalar, Ritüeller ve Şölenler” alanında belirttiği görülür. Diğer yandan, Hıdırellez’de yapılan etkinliklerin “Doğa ve Evrenle İlgili Bilgi ve Uygulamalar” ve “Sözlü Gelenekler ve Anlatımlar” alanlarının özelliklerine sahip olması dolayısıyla UNESCO listelerine kayıt başvurusunda bu alanlarda yer aldığı da belirtilmiştir.

Hıdırellez kutlamalarının neden bir SOKÜM unsuru olduğu sorusuna cevap vermek gerekirse, öncelik SOKÜM sözleşmesindeki tanımı hatırlatmak isterim. Sözleşmeye göre; “Somut olmayan kültürel miras; toplulukların, grupların ve kimi durumlarda bireylerin, kültürel miraslarının bir parçası olarak tanımladıkları uygulamalar, temsiller, anlatımlar, bilgiler, beceriler ve bunlara ilişkin araçlar, gereçler ve kültürel mekânlar anlamına gelir. Kuşaktan kuşağa aktarılan bu somut olmayan kültürel miras, toplulukların ve grupların çevreleriyle, doğayla ve tarihleriyle etkileşimlerine bağlı olarak, sürekli biçimde yeniden yaratılır ve bu onlara kimlik ve devamlılık duygusu verir; böylece kültürel çeşitliliğe ve insan yaratıcılığına duyulan saygıya katkıda bulunur” (2. madde, 1. fıkra).

Yukarıda yer verdiğimiz tanıma göre Hıdırellez kutlamaları; Türkiye’de ve Balkan Türkleri arasında atalardan miras kalan ve birey ve toplumların kültürel miraslarının bir parçası kabul ettikleri inanç ve uygulamalardan oluşmaktadır. Bu haliyle de hem Türkiye’de hem de Balkanlarda yaşayan Türklere kimlik ve devamlılık duygusu veren, her kuşakta yeniden yaratılan kutlamalar bütünü olması dolayısıyla Hıdırellez bir SOKÜM unsurudur.

Hıdırellez ve onun neden bir SOKÜM unsuru olduğu hakkındaki bu bilgilerden sonra, bütün Balkan ülkelerinde kutlanan bir bayram olmasına rağmen, Hıdırellez çok uluslu dosya hazırlama süreçleri ve sonuçta bu unsurun neden sadece Türkiye ve Kuzey Makedonya adına Temsili Listeye kaydettirilmiş bir SOKÜM unsuru olduğu sorularının cevaplarına geçelim.

Daha önce de belirttiğimiz gibi Türkiye SOKÜM sözleşmesine 2006 yılında taraf olmuş ve bu tarihten itibaren SOKÜM envanterlerinin hazırlanması ve UNESCO listelerine dosya sunumu konusunda icracı kurum olarak Kültür ve turizm Bakanlığı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü belirlenmiştir. Diğer taraftan, UNESCO Türkiye Milli Komisyonu bünyesinde 2003 yılından itibaren SOKÜM İhtisas Komitesi adıyla bir komite oluşturulmuş ve bu komite SOKÜM konusunda danışma ve tavsiye birimi olarak görev yapmaya başlamıştır. SOKÜM sözleşmesinden önce UNESCO tarafından oluşturulan başarılar listesine Türkiye’nin başarıları olarak kabul edilen “Meddahlık Geleneği” 2008 yılında Türkiye’nin Temsili listeye kabul edilen ilk unsuru olmuştur. Bunu takiben Mevlevi Sema Törenleri (2008), Âşıklık Geleneği (2009), Karagöz (2009) Nevruz (2009) yılında temsili listeye kaydettirilmiştir.

Bu ilk beş unsurun kaydedilmesi sonrasında UTMK inisiyatif alarak Hıdırellez dosyası hazırlama konusunda işbirliği yapılabilecek ülkelerle ön görüşme yapılarak 2012 yılında İstanbul’da uzmanlar arası bir arayış toplantısı gerçekleştirilmiştir. Ancak, bu toplantıda sadece Hıdırellez başlığı kullanılmamış, “Saint George/Hıdırellez” adıyla bir dosya hazırlama çalışması hayata geçirilmiştir. Her ne kadar şahsım tarafından bu yaklaşımın doğru olmadığı belirtilmişse de toplantıya katılan uzmanlar bu dosyanın çok uluslu dosya olarak hazırlanabileceği yönünde karar vermiş ve “Hıdırellez ve Saint George: Bahar Bayramı” adıyla çok uluslu bir dosyanın UNESCO’ya sunulmasına yönelik çalışma başlatılmıştır. Hıdırellez ve Saint George kutlayan Ortadoğu ve Güneydoğu Avrupa ülkelerinden uzmanların katılımıyla dosya yazım toplantıları Ankara’da tamamlanmıştır. Bu toplantılarda Irak, Lübnan, Suriye, Türkiye, Bulgaristan, Bosna-Hersek, Karadağ, Hırvatistan, Sırbistan, Moldova, Romanya ve Ukrayna gibi bölge ülkelerindeki pek çok Müslüman ve Hristiyan topluluğun Hıdırellez, Saint George veya Aya Yorgi günlerini birlikte veya benzer ritüellerle kutladıkları teyit edilmiştir.

Bu bilgi doğrultusunda Türkiye'nin moderatörlüğünde Hırvatistan, Kuzey Makedonya, Moldova, Sırbistan ve Romanya ile "Bahar Bayramı: Hıdırellez/Saint George Kutlaması" adlı çok uluslu dosya 2013 yılında UNESCO'ya sunulmuştur. 2014 yılındaki Hükümetlerarası Komite toplantısında, "Hıdırellez" ve "Saint George"un aynı veya tek bir unsur olmadığı ve ortak dosya başvurusuna katılan bazı ülkelerin envanter kayıtlarının açık bir şekilde belgelenemediği gibi gerekçelerle UNESCO-SOKÜM sekreteryası dosyayı "iade" etmiştir. Bunun üzerine başvuru sahibi ülkeler, Türkiye'nin ev sahipliğinde yeniden bir araya gelmiş ve Hükümetlerarası Komitenin kararını da dikkate alarak dosyanın "Hıdırellez" ve "Saint George" olarak ikiye ayrılmasını oy çokluğuyla benimsemişlerdir. Bu karar sonrasında ise Türkiye'nin Hıdırellez dosyasına moderatörlüğü uygun bulunurken, Saint George için Güneydoğu Avrupa ülkelerinden birinin talebi doğrultusunda adaylık sürecinin başlatılması fikri benimsenmiştir. Çok uluslu dosyada bu gelişmeler yaşanırken Irak, "Hıdır İlyas Bayramı ve Dileklerin İfadesi" başlıklı tek uluslu dosyasını 2015 tarihinde UNESCO'ya sunmuş, 2016 yılındaki Hükümetlerarası Komite toplantısında unsurun Temsili Listeye kaydı yapılmıştır.

Türkiye, Hıdırellez kutlayan ülkelerle temas kurarak çok uluslu dosya hazırlamaya davet etmiştir. Davete icabet eden tek ülke olan Kuzey Makedonya ile Türkiye iş birliğinde "Bahar Bayramı: Hıdırellez" adlı unsur, 17 Mart 2016 tarihinde UNESCO'ya sunulmuş ve 4-9 Aralık 2017 tarihleri arasında Güney Kore'nin Jeju Adası'nda gerçekleştirilen Somut Olmayan Kültürel Miras Hükümetlerarası Komite 12. Olağan Toplantısı'nda Türkiye ve Makedonya ortaklığında çokuluslu dosya olarak İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsili Listesi'ne kaydedtirilmiştir (Oğuz, 2020: 35). Üzülerek belirtmem gerekir ki, bu dosyaya katılma arzusunda olmasına rağmen Gagavuz özerk Cumhuriyeti Moldavan Hükümetinin isteksizliği nedeniyle bu unsura ortak olarak katılamadığı gibi, benzer bir durum Romanya ve Bulgaristan Cumhuriyetleri için de söz konusu olmuştur.

Sonuç olarak bir gerçeği vurgulamak isterim. Dün olduğu gibi bugün de bütün Balkan ülkelerinde yaşayan Türk toplulukları Hıdırellez'i kültürel kimliklerinin bir yansıması olarak kutlamaktadır. UNESCO SOKÜM dosyasına çeşitli sebeplerle Türkiye ile birlikte katılamayan Balkan ülkelerinin hemen hepsinde Hıdırellez kutlamalarının yaşatıldığının biliyoruz ve bu kutlamalara Türkiye olarak her türlü desteği sağlamaya her zaman hazırız. Çünkü Hıdırellez ayrışmanın ve ayrılığın değil, birleşmenin ve paylaşmanın, yardımlaşma ve dayanışmanın ve bu niyetle yapılan her türlü iyi dileğin kabul edildiği bir bayramdır. Bu vesile ile tüm Türk dünyasının ve Türk kültürü ile hemhal olmuş bütün toplumların Hıdırellez Bahar Bayramlarını en içten duygularıyla kutlar, Hıdırellez'in her türlü dilek ve isteklerimizin kabul edilmesine vesile ve vasita olmasını dilerim.

MISIR PİRAMİTLERİ

İlk kez 1842'de Karl Richard Lepsius tarafından 67 tanesi bulunan mısır piramitlerinin listesi oluşturuldu. Bu listeden "Lepsius Piramit Listesi" olarak bahsedilmektedir. Şu ana kadar 118 tane mısır piramidi bulunmuştur. 2008 yılının Kasım ayında yapılan tespitte ise piramit sayısı 118 ile 138 arasında olduğu belirlenmiştir.

Mısır piramitleri M.Ö. 2700 ile M.Ö. 1500 yılları arasında firavunların ve eşlerinin ölümden sonraki hayatı için inşa edilmiş yapılardır. Piramitler 4000 ile 5000 yıl önce yapılan Stoneage ile aynı yaşta, Çin seddi ve Kolezyum gibi yapılardan yaşlı ancak Göbekli Tepe'ye göre yepyeni yapılardır.

Piramitlerin firavunların ölümden sonraki hayatına giden güvenli yolu simgelediği düşünülür. Hatta gökyüzüne doğru sürekli daralan formu, mısır mitolojisinde gök merdiveninin tasvirine uyar. Aynı zamanda firavunun ölümsüzlüğünü ve tanrısal güce inancını da gösterir. Bu bilgilere göre bir tür hayata geri dönüş yolu da denebilir. Piramitlerin konumları göz önüne alınca çoğu Nil Nehri'nin batısında yer aldığını görüyoruz. Bu şekilde konumlandırılmalarında güneşin batıdan batması ve ölümün batıdan başlayıp dirilişin batıda olması inancının etkili olduğu düşünülüyor. Firavunların ölümden sonra dünyaya geri geleceklerine inanmakta fakat ikinci ölümlerinden yani tümünden yok olmaktan korkmaktadırlar. Yok olmalarının engelinin bedenlerine zarar gelmemesi ve yakınlarının dualarına bağlı olduğunu düşünmektedirler. Bu amaç doğrultusunda piramitler inşa edilmiştir. Aynı zamanda ölen bir kişinin adının yaşayan insanlar tarafından kullanılması ya da anılması ölümden sonra hayata olan inançlarının bir kanıtıdır ki bu konu piramitlerin isimlendirilmesini de etkilenmiştir.

Piramitlerin nasıl inşa edildiği insanların ilgisi çakti. Nasıl insan gücüyle o büyük kireç taşlarının kaldırıldığı ve kilometrelerce taşındığı uzun bir zaman boyunca çözülemeyen bir gizem olarak düşünöldü. Fakat 2013 yılında Pierre Tallet, piramitlerin inşasında çalışan Merer'in günlüğünü buldu. Bu günlük sayesinde piramitlerde kullanılan kireç taşlarının Nil Nehri aracılığıyla piramidin inşa yerine ulaştırılması sağlandıktan sonra taşların çıkartılması için rampa kullanıldığı anlaşıldı. Sürtünmeyi azaltmak için kumların ıslatılmış olduğu da öne sürölmektedir. Blokları yerine yerleştirmek için tahta ya da bakırdan yapılan kaldıraçların kullanıldığı ve bu olayın gerçekleşmesi için binlerce işçi ve kölenin çalıştırıldığı ortaya çıktı. Eğer çalışanların günde on metreküp inşa ettikleri (ki bunun için insanüstü güç gösterilmesi gerekir) düşünölüp hesaplanırsa bir piramidin 660 küsür yılda bitmesi gerekirken bu inşa yaklaşık 30 yılda tamamlanmıştır.

Tabii piramitlerin bu sırrı ortaya çıkırsa da hala çözülemeyen sırları vardır. Bir piramidin içindeki mezar odasına güneş ışınlarının yılda iki kez girer, bu tarihler firavunun doğduğu ve tahta çıktığı günlerdir. Süt piramidin içinde bırakıldığında birkaç gün taze kalıp bozulmadan yoğurt olur, kirli su bırakıldığında ise su temizlenir; ultra sound, radar ve sonar gibi aletlerin piramidin içinde çalışmaz. Piramidin içinde yaralar çok hızlı iyileşir, bitkiler normalden daha hızlı büyür. Tüm bu olayların arkasında yatan nedenler hala bulunamamıştır. Aynı zamanda Mısır Piramitlerinin sahip olduğu matematiksel sırlar da vardır: Büyük piramidin dört yüzeyinin toplam yüzey alanı yüksekliğinin karesidir ve bu piramit aynı zamanda bir güneş saatidir. Ekim ve mart aylarının başlarında oluşan gölgeler yılın ve mevsimin uzunluğunu, Büyük Piramit' in etrafındaki levhalar ise çok az bir hata ile günün uzunluğunu göstermektedir.

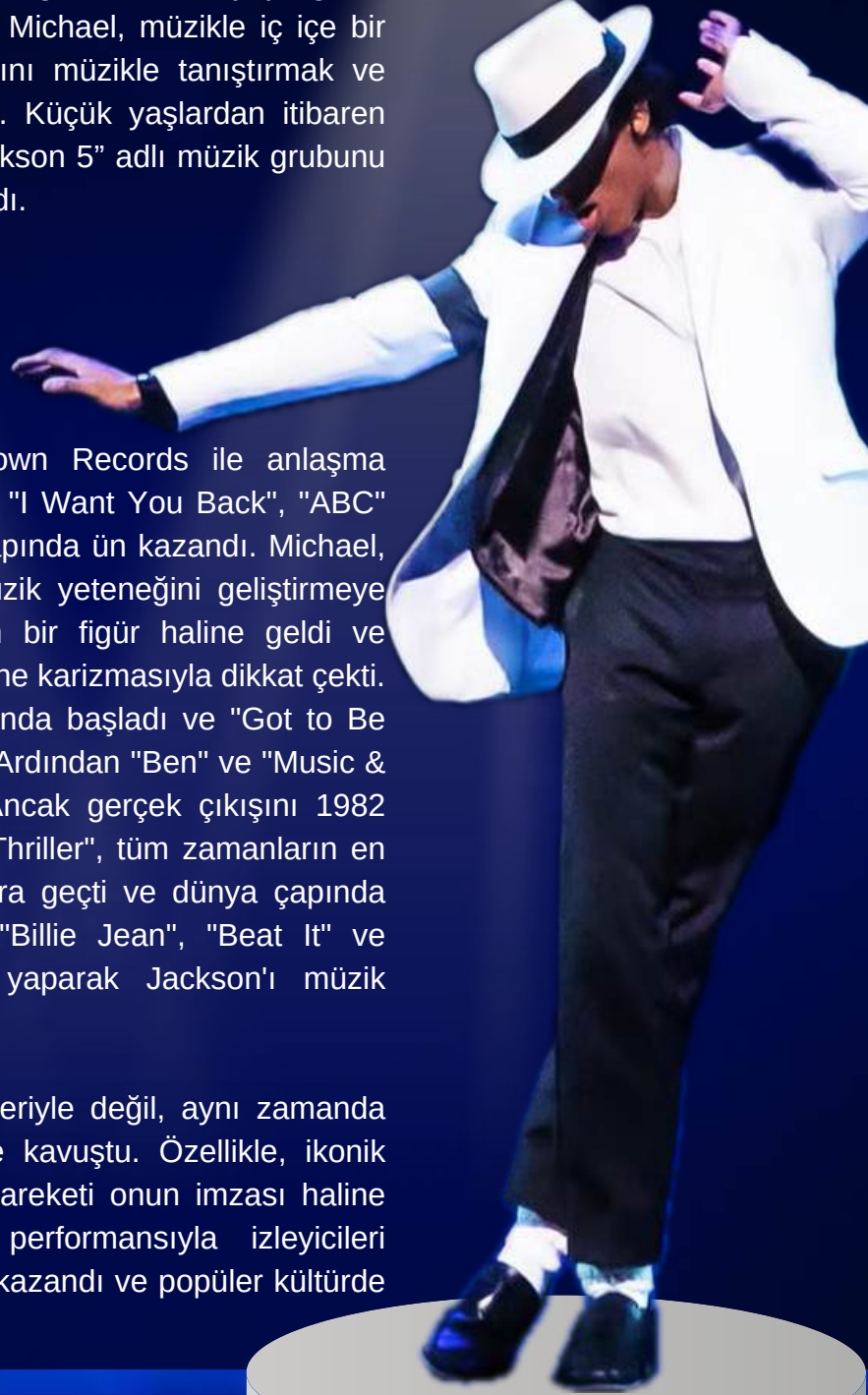
MICHAEL JACKSON

Michael Joseph Jackson, 29 Ağustos 1958'de Indiana'nın Gary şehrinde Joseph ve Katherine Jackson'ın çocuğu olarak dünyaya geldi. Beş kız kardeşi ve dört erkek kardeşi olan Michael, müzikle iç içe bir çocukluk geçirdi. Babası Joseph, çocuklarını müzikle tanıştırmak ve yeteneklerini geliştirmek için çaba gösterdi. Küçük yaşlardan itibaren müzikle ilgilenen Michael ve kardeşleri, "Jackson 5" adlı müzik grubunu oluşturarak yerel olarak sahne almaya başladı.

Jackson 5, 1960'ların sonunda Motown Records ile anlaşma imzalayarak büyük bir çıkış yakaladı. Grup, "I Want You Back", "ABC" ve "I'll Be There" gibi hit şarkılarla dünya çapında ün kazandı. Michael, genç yaşta sahne deneyimi kazanarak müzik yeteneğini geliştirmeye başladı. Grup üyeleri arasında öne çıkan bir figür haline geldi ve kendisiyle özdeşleşen vokal yeteneği ve sahne karizmasıyla dikkat çekti.

Michael Jackson, solo kariyerine 1971 yılında başladı ve "Got to Be There" adlı albümüyle büyük bir çıkış yaptı. Ardından "Ben" ve "Music & Me" gibi albümlerle başarısını sürdürdü. Ancak gerçek çıkışını 1982 yılında "Thriller" albümüyle gerçekleştirdi. "Thriller", tüm zamanların en çok satan albümlerinden biri olarak kayıtlara geçti ve dünya çapında büyük bir fenomen haline geldi. Albüm, "Billie Jean", "Beat It" ve "Thriller" gibi hit şarkılara ev sahipliği yaparak Jackson'ı müzik endüstrisinin zirvesine taşıdı.

Michael Jackson, sadece müzik kariyeriyle değil, aynı zamanda sahne performanslarıyla da büyük bir üne kavuştu. Özellikle, ikonik "moonwalk" dansıyla tanındı ve bu dans hareketi onun imzası haline geldi. Sahne şovlarındaki enerjisi ve performansı ile izleyicileri büyüleyen Jackson, "Popun Kralı" unvanını kazandı ve popüler kültürde eşsiz bir yere sahip oldu.

Ancak Jackson'ın yaşamı sadece müzik ve sahne başarısıyla sınırlı değildi. Özellikle, kişisel hayatındaki tartışmalar ve skandallar geniş kitlelerin ilgisini çekti. Cilt rengindeki dramatik değişimler, estetik ameliyatlar onun kamuoyu tarafından sürekli olarak tartışılan figürlerinden biri olmasına neden oldu. Bu tartışmalar, Jackson'ın müzik kariyerini gölgelemiş olsa da, onun sanatı ve mirası hala müzik dünyasında derin bir etki bırakmıştır.

Jackson'ın yaşamı, müzik endüstrisindeki başarısının yanı sıra, kişisel ve duygusal zorluklarla da doluydu. Ailesiyle olan ilişkileri, medyanın gözü önünde yaşadığı sorunlar ve sürekli olarak yoğun bir ilgi altında olması, onun ruhsal sağlığını etkiledi. Bununla birlikte, Jackson'ın müzik yeteneği ve sahne karizması, onu adeta bir efsane haline getirdi ve onun mirası ölümünden sonra bile yaşamaya devam etti.

2009 yılında ani bir şekilde ölen Michael Jackson'ın ölümü, dünya genelinde büyük bir şok etkisi yarattı. Milyonlarca hayranı ve müziksever, onun kaybına derin bir üzüntüyle karşıladı. Ancak, Jackson'ın müziği ve sanatı, onun mirası olarak sonsuza kadar yaşayacak ve kuşaklar boyunca ilham kaynağı olmaya devam edecektir. Bugün hala, onun şarkıları dinlenmeye devam ediyor ve dans hareketleri popüler kültürde yaşamaya devam ediyor. Michael Jackson, müzik tarihinde eşsiz bir iz bırakan bir deha olarak hatırlanacak ve onun etkisi uzun yıllar boyunca hissedilmeye devam edecektir.

ZOR

Merhabalar sevgili Füzyon okurları, bu sayıda sizlere zor bir sanat dalından bahsedeceğim: Uyku...

Merriam Webster sözlüğü uykuyu "Gözlerinizin ve bilincinizin kapalı olduğu doğal dinlenme hali." olarak tanımlamaktadır. Bu biraz daha halka yönelik bir tanımdır. TDK ise bu olguyu "Dış uyaranlara karşı bilincin, bütünüyle veya bir bölümünün yittiği, tepki gücünün zayıfladığı ve her türlü etkinliğin büyük ölçüde azaldığı dinlenme durumu." olarak tanımlamaktadır. Ama biraz bilimsel bir tanım yapmak istersek Macmillan tarafından basılan sözlükte bulunabilir: "Uyku, bilinç düzeyinin değiştiği, duyuusal aktivitenin ve neredeyse tüm istemli kasların baskılandığı doğal olarak kendini tekrar eden bir durumdur."

Uyku sırasında tüm hayvanlarda uyaranlara verilen tepki miktarı ve becerisi azalır. Bu azalma, beynin uyarı eşiğini yükseltmesinden kaynaklanır. Bu durumun sebeplerinden az sonra bahsedeceğim. Uyku hali tamamen bir durgunluk hali değildir. Birçok hayvan türünde uykudayken yapım işlemleri yıkım işlemlerinden daha hızlıdır. Yani bize hayatımız boyunca lazım olacak birçok kimyasal madde uyku döngüleri sırasında üretilir. Bu süreçte sistemler yeni güne merhaba demek için hazırlanırken büyüme faaliyetleri de gerçekleştirilir. Bir bakıma uyku haline temizlik benzetmesini yapabiliriz. Vücudun çalışmasını olumsuz etkileyen birçok faktör bu sırada vücuttan uzaklaştırılır. Uykunun tanımından ve bizim için ne kadar önemli olduğundan bahsettim, şimdi de biraz uykunun evriminden bahsedeyim.

Uykunun Evrimi

Uykunun tarihi, hayvanlar alemi olarak bildiğimiz taksonomik âlemin evrimsel geçmişinin oldukça derinlerine gömülü haldedir. Bu da bana (ve bu alanda uzman birçok diğer bilim insanına), uykunun ortak bir atada evrimleşip tüm torunlara aktarıldığı fikrini vermektedir. Evrimsel biyolojide buna sinapomorfi adı verilir. Yani evrimsel süreçte ortaya çıkan yeni bir özelliğin, o özelliğin çıktığı atadan evrimleşen tüm torunlara aktarılması olayı. Bu aktarım nedeniyle ortaya çıkan günümüzdeki (veya yok olmuş) canlılar arasındaki ortak karakterlere, özelliklere ve benzerliklere homoloji adı verilir.

SANAT

Homolog organa; balina yüzgeci, insanın kolu ya da bir kedinin bacağına örnek verebilirim. Bu canlıların ortak atasında (denizlerden karaya çıkan ilk dört üyeli hayvanlarda) bu kemik düzeni evrimleştiği için, tüm torunlara da belli başlı değişimlerle birlikte bu düzen aktarılmıştır. Ancak her birbirine benzeyen özellik, ortak atadan gelmek zorunda değildir. Yani her benzerlik, homolojik evrim değildir. Mesela yarasalar... Bir memeli türü ama memelilerin ortak atasında kanat yoktur. Bu durumda olan, birbirinden bağımsız soy hatlarında, benzer çevre şartları ve evrimsel değişim baskıları altında, benzer özelliklerin ortaya çıkmasıdır. Buna, homoplazi adı verilir. İşte bu değişiklikler uykunun evrimi hakkında bizlere pek çok fikir verir. Prof. Siegel'a göre uyku, çok büyük ihtimalle homoplazik bir evrim örneğidir. Yani evrimsel süreçte birden fazla canlı türünde uyku, birbirinden bağımsız olarak evrimleşmiştir. Bir diğer deyişle, tek bir ortak atada evrimleşip tüm torun türlerine aktarılmasındansa torun türlerde birbirinden bağımsız olarak evrimleşmiştir. Bu tür evrime, az önce örneklediğimiz gibi oldukça belirli örneklerde rastlayabiliyor olsak da, daha sıklıkla genel geçer olarak canlılara avantaj sağlayabilen özelliklerde rastlarız. Science dergisinin bilimsel incelemeler ve bloglar köşesinde yazan Greg Miller, Dr. Siegel'in makalesindeki tespitleri şöyle maddelendiriyor:

- Büyük kahverengi yarasa, Dünya'da bilinen en uykucu hayvanlardan biridir. Bir günde 20 saatten fazla uyur. Öte yandan zürafalar, 4 saatten az uyurlar.
- Göçmen kuşlar ve yeni doğan katil balinalar haftalarca uykusuz yaşayabilirler ve sonrasında bunu telafi etme ihtiyacı duymazlar.
- İnsanlar yavaş-dalga uykusu sırasında daha fazla büyüme hormonu salgırlar. Fareler ve köpekler uyanırken daha fazla büyüme hormonu salgırlar.

Ama uyuyan canlıların ortak atası kimdir diye sorarsak bir cevap alamayız. Çünkü bu olgu tek bir türde evrimleşip aktarılmamıştır. San Diego Üniversitesinde nörogenetik profesörü olan Ralph Greenspan ise, uykunun evrimini çözümlenmenin hayatının amacı olduğunu söylemektedir. Ona göre uyku, ilk defa basit canlı formlarında evrimleşmiş ve daha sonra, sinir sistemlerinin gelişmesiyle beraber daha fazla kompleks hale gelmiştir.

Berrak Nurşen KAVALALI '27

Uyurken Vücudumuzda Ne Oluyor?

Uyku sırasında bazı organlarımızın faaliyetleri yavaşlar, karaciğer gibi. Bu olay, organlarımızın dinlenmesine olanak sağlar. Bu sırada vücudun enerjisini koruduğu söyleniyor ama bu kesin bir bilgi değil. Uyku sırasında metabolizmamız kademeli olarak yavaşlar. Dolayısıyla yaklaşık 7 saatlik bir uyku sonunda uyandığınızda, metabolizmanız son 7 saattir hiçbir besin tüketmediği için %15 civarında yavaşlamış olur. Dahası, metabolizma hızını etkileyen tek unsur uyku değildir. Gün içerisinde ne kadar stresli olduğunuz, spor yapıp yapmamanız, bir veya birkaç gece önce kaç saat uyuduğunuz, beslenme şekliniz, genleriniz ve daha pek çok etken, metabolizmanızın uyku sırasında ne kadar yavaşladığını, hatta yavaşlayıp yavaşlamadığını etkileyen unsurlardır. Bazı insanlarda metabolizma, uyku sırasında yavaşlamadığı gibi, eğer doğru koşullar oluşursa hızlanır. Bu durum için Dr. Paul Lee'nin bir çalışması var, kaynakçadan ulaşabilirsiniz.

Günlük uyku ihtiyacınız kadar uyuyorsanız şanslısınız çünkü bu ihtiyacı karşılamayan birine göre daha zindesiniz. Açlık da uykuyu etkiler. Dahası çok aç kalırsanız muhtemelen uyku ihtiyacınızı karşılayamadan uyanacaksınız çünkü beyniniz sağlıklı fonksiyonlarını sürdürebilmek için beslenmeniz gerektiğini bilecek ve sizi uyandıracaktır. Bu durum da, zaten savunmaya geçerek yağları yakmayı azaltan, zor durumlar için saklamaya çalışan metabolizmanızın bir de uyku eksikliği nedeniyle yavaşlamasına neden olacaktır. Bu nedenle gün içerisinde düzenli beslenmek, metabolizmayı sürekli tetikler ve uyku kalitenizi de artırır.

Peki beynimizde neler oluyor? Bunu inceleyelim. Uyku sırasında beynimiz gerçek anlamda iş başı yapar. Gün içerisinde genel düzenlemeleri yapan ve vücudumuzdaki kasların, istemli ve istemsiz hareketlerin yürütülmesinden sorumlu olan beyin, gece olduğunda müthiş bir faaliyet göstererek beden ve zihnimizi adeta "yeniler". Uyku sırasında büyüme hormonları salgılanarak büyümemiz sağlanır. Gün içerisinde öğrenilenlerin düzenlenmesi yapılır ve bellek güçlendirilir. Ayrıca Freudyen yaklaşıma göre, uyku sırasında bilinçaltımızdaki korku ve bastırılmış güdülerle yüzleşiriz. Rüyaların da bunu sağlayan bir aracı olarak evrimleştiği düşünülmektedir. Tüm insanların, özellikle de çocuk ve gençlerin kesintisiz uyku uyumaları önemle tavsiye edilmektedir. Eğer uyku bölünürse ve kesik kesik olursa vücut, kas tamirini, hafıza düzenlenmesini, büyüme ve keyif hormonlarının salgılanmasını tamamlayamaz. Ayrıca erken kalkmak veya kesintili bir uyku uyumak, gün içerisinde karar alma yetimizi ve konsantrasyonumuzu olumsuz yönde etkiler. İşte buna da rüya adını veriyoruz.

Bu sayılık bu kadar bilimsever Füzyon okuyucuları. Diğer sayımızda yine uykunun peşinden gitmeye ve öğrenmeye daha da önemlisi anlamaya ve anlatmaya devam edeceğiz. Bilimle kalın ve en önemlisi uykunuzu alın.

Bize Uzaklardan El Sallayan Gezegen: Plüton

Bu ayki sayımızın Astronomi bölümünde sizlerle Güneş sistemi'mizin uzaklarından olan bir arkadaşımızı inceleyeceğiz. Kendisi Plüton. Bu cüce gezegenin adını eminim ki herkes en az bir kere duymuştur. Peki yavaştan başlayalım: Kimdir bu PLÜTON?

Plüton Güneş Sistemi'mizin en dış kısmında, 2. ana asteroit kuşağında bulunmaktadır. Bulunduğu asteroit kuşağının kalınlığı yaklaşık olarak 180 milyon km'dir. Uydumuz Ay 3500 km çapa sahip iken cüce gezegen Plüton'un çapı sadece 2400 km'dir. Yani Ay'dan bile küçük olan çapıyla uzaktan bize el sallamaktadır. Küçük boyutu yüzünden az olan kütlesi ile uzay zamanda o kadar küçük bir bükülmeye sebebiyet verir ki etrafında güçlü bir atmosfer tabakası oluşturamamıştır.

Plüton'un yapısı 3 katmandan oluşmaktadır. Birinci katmana baktığımızda karşımıza bol miktarda azot buzu çıkar. Azot gazı, Güneş'ten bu denli uzak bir gök cisminde donuk halde bulunmaktadır. İkinci katta da yine karşımıza bol miktarda buz çıkarken yavaş yavaş çekirdeğe doğru indiğimizde yüzeyden yaklaşık 1,5 km derine ulaşmış oluruz. Normal şartlarda Güneş Sistemi'mizdeki gezegenlerin çekirdekleri eriyik metallere oluşmakta ve güçlü bir elektromanyetik alan oluşturmaktadır. Plüton'da Güneş Sistemi'mizin bir parçası olduğuna göre pek bir fark beklemeyiz, öyle değil mi? Evet, astronomi biliminin kafa karıştırıcı karmaşasından ortaya çıkan muhteşem düzeninin güzelliğine hepiniz hoş geldiniz! Plüton'un çekirdeği beklediğimiz gibi eriyik metallere oluşmaz. Plüton'un çekirdeği kayalardan meydana gelir. Evet, bildiğiniz kaya. Üstelik Plüton'un sadece çekirdeği değil, yaklaşık olarak %75'i kayalardan oluşur. Bu durum ilk keşfedildiğinde bilim insanlarını da şaşırtmıştı. Fakat cevabı aslında oldukça basitti. Sonuçta bir asteroit kuşağında bulunuyordu ve asteroit kuşağı kayalardan (daha bilimsel adıyla asteroitlerden) oluşuyordu. Zaten astronomide gök cisimlerinin benzerleriyle bir arada bulunmasına alışmışız. Fakat o zaman neden o da bir asteroit değil? Yahut neden Neptün'den sonra gelmesine rağmen bir gezegen değil?

Plüton neden gezegen değildir?

Bu sorunun cevabının ardında yatan çok güzel bir hikaye var. Şimdi sizinle beraber 1840 yılına gidiyoruz. Urbain Le Verrier, teleskobunu gökyüzüne dikmiş Uranüs'ü gözlemliyor. Urbain diğer her normal gök cismi gibi Uranüs'ün de yörüngesinin elips olmasını bekler fakat Uranüs'ün düzgün bir elips değil, aynı yörünge düzleminde sinüs çizerek hareket ettiğini gözlemler. Gök cisimleri eğer bu tarz eğilimlerde bulunuyorlar ise bir kütle çekim alanına giriyorlar demektir. Ve Uranüs'ün ardında en az onu kadar bir kütleye sahip başka bir gök cismi olması gerektiği tahmin edilir. Tüm hesaplamalar tamamlandığında yani bilim insanları artık orada bir gök cismi daha doğrusu başka bir gezegen olması gerektiğine emin oldukları zaman, teleskoplarını gökyüzüne çevirirler ve gerekli koordinatlara baktıklarında ise gerçekten bir gezegen olduğunu gördüler, adına da Neptün dediler. 19. Yüzyıldan sonra kurulan Lowell Gözlemevindeki araştırmacılar Neptün'ün de ardında başka bir gezegen olabileceği şüphesine kapıldılar. Çok uzun yıllarca yapılan araştırmalar sonucunda 13 Mart 1930'da Harvard Üniversitesi Gözlemevi Plüton'un tespit edildiğini duyurdu. Ve Plüton'a gezegen unvanı verildi.

Bir süre boyunca her şey normaldi ta ki 2006 yılına kadar. Bilim insanları, ardi ardına uluslararası toplantılar düzenlediler. Fakat sonuç Plüton'un gezegen olamayacağı yönünde idi. Onlarda yeni bir sınıf açmaya karar verdiler: cüce gezegen.

Peki neden gezegen değil de cüce gezegen?

Bir gök cisminin gezegen olabilmesi için 3 adet gerekçe vardır.

- 1) Güneş etrafında dolanmalıdır.
- 2) Kabaca küresel olabilecek kadar kütleye sahip olması gerekmektedir.
- 3) Bir gök cisminin gezegen olabilmesi için aynı zamanda kütle çekim kuvveti sayesinde bulunduğu yörüngedeki diğer hastanelere temizlemiş olabilmesi gerekmektedir.

Plüton ilk iki şartı karşılarsa da üçüncü gerekçeyi sağlamamaktadır. Çünkü yazının başında da bahsettiğim gibi Plüton ikinci ana asteroid kuşağında bulunmaktadır. Bu kuşakta hem yapısal hem de boyutsal olarak birbirinden çok farklı yüz binlerce asteroid bulunmaktadır.

Güneş sistemindeki diğer gezegenlere baktığımız zaman (mesela dünya) kendisiyle aynı yörüngeyi paylaşan başka cisimler görmeyiz çünkü kütle çekimi etkisiyle Güneş Sistemi'nin başlangıcında etrafındaki göktaşlarını kendine çekerek temizlemiştir. Fakat Plüton bunu başaramamıştır. Bilim insanlarının ana gerekçesi bu olsa da bir diğeri ise yine bir cüce gezegen olan yani Plüton ile aynı kaderi paylaşan Eris'tir.

Eris ilk keşfedildiği yıllarda Plüton'dan daha büyük kütleye sahip olduğu hesaplanmış ve kendisine onuncu gezegen (Plüton o zamanlar dokuzuncu gezegendi.) unvanı verilmiştir. Fakat sonra hesaplamalardaki hata fark edilmiş ve 2006'da Plüton'un gezegenlikten çıkarılmasının ardından Eris'te cüce gezegen kategorisine konulmuştu. Cüce gezegen kategorisi birçok ülkede vatandaşlar arasında anlaşmazlıklara sebep oldu. İnsanlar "Bir cismin küçüğü nasıl o cisim değildir?" şeklinde uzay ajanslarına sitem ediyorlardı. En basit örneğiyle "Amasya elması elma değil midir?" diyorlardı. Bilirsiniz Amasya elması Anadolu'daki elmalara kıyasla daha küçük boyutludur. Fakat yukarıda da anlattığımız gibi tek sebep boyutu değildir.

İşte böyle, artık sizde biliyorsunuz sebebini. Yazımın sonlarına doğru cüce gezegen Plüton'un beş küçük uydusundan bahsedeyim size bunlar: Charon, Nix, Styx, Kerberos ve Hydra'dır.

Plüton kadar tatlı olan bu uydular yine aynı zariflik ile Plüton'un etrafında dolanmaktadır. O kadar zarifler ki adeta bir bale gösterisi sergiliyorlar! Çünkü içlerinden biri, Plüton'a hem mesafe olarak hem de kalben daha yakın olan Charon'un Plüton ile dolanımı adeta bir danstır. Normalde iki gök cismi birbirlerinin etrafında dolanmazlar, ortak kütle merkezlerinin etrafında dolanırlar. Ancak Charon'un ve Plüton'un kütleleri birbirine yakın olduğu için Plüton da Charon ile beraber hareket eder ve bu çok güzel bir dansa benzer. Dilerseniz internet tarayıcınızda Plüton ve Charon'un dansı şeklinde aratarak izleyebilirsiniz.

Füzyon dergisinin bu ayki sayısının astronomi bölümünün sonuna geldik bir sonraki sayıda görüşünceye dek gözünüz hep gökyüzünde olsun, hoşça kalın.

Nur Sima KARHAN '26

Antik Medeniyetler

Endonezya'daki Gizemli Tepe: Gunung Padang

Tarihin derinliklerindeki antik medeniyetleri tanıttığımız bu serimizin ikinci bölümünde sizlere, Endonezya'nın Cava adasındaki Cakarta bölgesine 4 saatlik mesafede bulunan Gunung Padang antik alanının ilginç özelliklerinden bahsedeceğiz.

Tarihi zaman çizgisine göre ilk hayvancılık ve çiftçilik faaliyetleri Son Buzul Çağı bittikten sonra, MÖ 9600'lerde başlamış, bu zamandan sonra avcı-toplayıcı insanlar yaşadıkları bölgelere şehirler kurmuşlardır. Ancak çağımızın en dikkat çekici ve en tartışmalı arkeolojik keşiflerinden biri olan Karyamukti köyü civarındaki Gunung Padang Piramidi bu konudaki bilgilerimizi tamamen değiştirebilecek bir potansiyele sahip.

Sunda dilinde “aydınlanmanın dağı” veya “ışığın dağı” anlamına gelen Gunung Padang, arkeologlar tarafından uzun bir süre boyunca ormandaki sıradan bir tepe sanılmış, sonradan antik bir yapı olduğu anlaşılmıştır. Bölge halkı için oldukça kutsal olan dağda en çok dikkat çeken unsur her biri neredeyse 1,5 metrelik olacak şekilde kesilmiş 50.000 adet sütunsal eklemleme kayasıdır. Bu kayalar tepede dağınık halde veya tepenin taraçalarını ayıran uzun duvarların yapısında bulunmaktadır. Her biri yaklaşık 300 kg olan bu kayaların volkanik bir araziden taşındığı ve inşaat malzemesi haline getirilerek buradaki yapının inşasında kullanıldığı düşünülmektedir. Öyleyse o zamanda yaşayan insanlar bu taşları buraya nasıl getirmiş veya onları bu taşları buraya getirmek için verdikleri emeğe ne sevk etmiş olabilir?

Gunung Padang yaklaşık 149 metre uzunluğunda ve 39 metre genişliğinde bir alanı kapsamaktadır. Bu alan sütunsal bazalttan yapılan istinat duvarlarıyla çevrelenmiştir. Dolayısıyla yapının eski zamanlardaki ihtişamlı halini düşünecek olursak burası volkanik bir tepenin basamaklı bir piramide dönüştürüldüğü, dairesel forma sahip muazzam bir taraçalandırma projesidir. Nitekim piramitte yer altı radarı ve sismik tomografi araçlarıyla yapılan 30 metre derinlikteki taramada, aralarında 10 metrelik yükseklik farkı olan ve birbirlerine iki farklı geçiş tüneliyle bağlanan 3 büyük oda tespit edilmiştir. Aynı zamanda piramidin son tabakasına yapılan karotlu sondaj sonucu bu bölmelerin MÖ 22.000 ile 10.000 yılları arasında yapılmış olduğu keşfedilmiştir. Ancak bu durum, günümüzde arkeoloji dünyasındaki tartışmalı konulardan biridir, o yüzden bu yapı için “Göbeklitepe’den daha eski” diye bir yorum yapamayız.

Bu tip bir mega yapının günümüz modern inşaat teknikleriyle bile yapılmasının zor ve bir o kadar maliyetli olduğu göz önünde bulundurulduğu zaman Son Buzul Çağı’nın bitimine doğru, Endonezya’da gerçekten gelişmiş ve kayıp bir uygarlık kurulmuş olabilir. Fakat karşımıza böyle bir ihtimal çıktığında hepimizin aklına şu soru geliyor: Peki ya öyleyse bu uygarlığın bıraktığı kalıntılar nerede ve bu uygarlık nasıl yok oldu?

Bölgede yaşayan Batak insanların bu konuyla ilgili bazı ipuçları veren bir halk hikayesi var: Efsaneye göre Yaradan Debata dünyayı kötülüklerden arındırmak için dünyaya bir tufan göndermiştir. Hayatta son iki insan bırakarak dünyada yaşamı tekrar oluşturmak isteyen Debata, onlar tufandan kurtulduktan sonra sığınmaları için büyük bir kaya parçası yaratmıştır. Böylece biri erkek biri kadın olan bu iki insan Debata’nın oluşturduğu Endonezya’da hayatlarına devam ederek insanlığı yeniden şekillendirmiştir.

Peki pek çok milletin efsanelerinde benzer şekilleriyle yer alan bu hikaye size bir yerlerden tanıdık geldi mi?

MUM IŞIĞI

Hayrünnisa ERDAĞI '26

Uzun zamandır hiç bu kadar dingin uyanmamıştı. Bir önceki gün geçirdiği sinir krizi sonrası yediği sakinleştirici iğnelerin bir etkisi var mıydı bilinmez...

O sabah çok erken uyanmıştı. Normalde sabah kahvaltı ve ilaç saatlerinde uyandırılırdı. Kendiliğinden uyandığı pek vaki değildi. Üzerinde hastalık sonrası olan bir rahatlama hissi vardı. Demir ranzasından doğruldu. Kendisine zarar vermesin diye karton bardağa doldurulmuş suyunu başucundaki kominden alarak bir yudum içti. Ağzı biraz açlığın biraz da mutsuzluğun verdiği etkiyle acıydı. Sudan ikinci bir yudum alacak tat kalmamıştı ağızda ve hayatında. Ayağa kalktı, demir parmaklıklarla kaplı penceresine yöneldi. Odası hastanenin dördüncü katındaydı ve hastanenin bahçesine bakıyordu. Penceresinden bahçede kahvaltı saatini bekleyen, beklerken de garip hareketler yapan diğer akıl hastalarını gördü, sonra ağaçları, sonra kuşları...

Sezin biraz daha alışmıştı artık burada yaşamaya. Sabahları iştahsızca yemek zorunda kaldığı paket kahvaltıları da, kriz sonrası zorla vurulan sakinleştirici iğneleri de, demir ranzasını da artık yadırgamıyordu. Buraya ilk geldiği günler alışmamış, yerini ve yaşadıklarını sindirememişti. Bu arada kendisini anlamayan, anlamaya çalışmayan ve işin kolayına kaçarak onu kapalı kapılar ardına hastaneye yatıran ailesini de, arkadaşlarını da, öğretmenlerini de eskisi kadar umursamıyordu artık. Oysa kendisini o kadar ifade etmeye çalışmıştı ki bu insanlara... Ne olurdu onu biraz anlamaya çalışsalar, ona, hayallerine, zekasına ve farklılıklarına tahammül edebilselerdi. Söylediği her söz, anlattığı tüm hayaller insanlara garip gelmiş, insanlar ona yardım etmek yerine ondan kurtulmak istercesine onu hastaneye yatırmaya, ona hasta muamelesi yapmaya karar vermişlerdi. Bunları düşünmek için Sezin'in fazlaca zamanı vardı ve tüm bu düşünceler canını gün geçtikçe daha çok yakıyor, sakinleştiricileri etkisiz bırakıyordu.

Sezin pencerenin önünden ayrılarak ranzasının sağ çaprazında bulunan sandalyeye yöneldi, bir süre oturdu. Elindeki karton bardaktan bir yudum su daha içti. Bir önceki güne göre oldukça sakindi. Kapısı çalındı. Sabah kahvaltısını getiren hasta bakıcı Hacire Hanım'dı gelen. Hacire Hanım, Sezin' i çok seviyor, onu büyük kızına benzetiyordu. Buraya geldiğinden beri sadece Hacire Hanım tarafından önemsendiğini düşünüyordu Sezin. Hacire Hanım elindeki kahvaltı tepsiyiyle beraber dozu arttırılmış ilaçlarını da getirmişti Sezin'in. Doktoru tembihlediği için Sezin' in kahvaltısını bitirmesini ve ilaçlarını içmesini bekledi Hacire Hanım. En sonunda tam boş tepsiyi almış kapıdan çıkarken beklenmedik bir şey oldu.

**Devami sonraki
sayıda...**

Bir Doz Farkındalık: “Kötü Hastalık”

Kendisine atfedilen farkındalık günlerinde renkli renkli kurdeleler takılan, her yıl bitkisel 10 tane “tedavi”si bulunmasına rağmen hastaların hâlâ kemoterapiye mahkum edildiği, ülkemizdeki her beş ölümden birinin nedeni olan “kötü hastalık”. Evet, bugün konumuz kanser.

Kanser ya da Bilimsel Adıyla Metastaz Nedir?

Hücrelerimiz bölünürken üç adet kontrol noktasındaki siklin ve siklin bağımlı kinaz denilen proteinler ile denetlenir. Bunlar hücrenin bölünebilecek boyuta ulaşip ulaşmadığını, DNA'nın düzgün kopyalanıp kopyalanmadığını, bir de kromatitler ayrılırken bir sıkıntı çıkmasını diye iğ ipliklerinin her kromozoma güzelce bağlanıp bağlanmadığını kontrol eder ve bir terslik varsa bölünmeyi durdurarak her şeyi kontrol altında tutar. Çeşitli nedenlerle bu kontrol noktaları görevini yerine getiremezse kaçak birkaç hücre saçma sapan bölünmeye başlar. Burada oluşan tümörler iyi huylu, kötü huylu bir de huyunu kestiremediğimiz prekanseröz hücreleri olarak üçe ayrılır.

Diğer dokulara yayılmayan, tehlike oluşturmayan hücrelere iyi huylu tümör denir.

Kansere dönüşebilme ihtimali olan anormal hücrelere prekanseröz denir.

Diğer doku ve organlara yayılarak tehlike oluşturabilen tümörlere ise kötü huylu tümör denir.

Tabii yukarıda bahsettiğim iyi ve prekanseröz hücrelerin varlığı bireyin kanser olduğu anlamına gelmez. Bir kanser hücresinin sağlaması gereken bazı şartlar var:

- 1- Hücre sınırsız şekilde bölünebilmeli.
- 2- Büyümesini engelleyen faktörlere duyarsız olmalı.
- 3- Vücut tarafından planlı bir şekilde öldürülemez olmalı. (Örneğin embriyonik dönemde parmaklarımızın oluşması için vücutta bazı hücreler planlı olarak öldürülür. Böylece parmaklarımızın arasında perdeler oluşmamış olur.)
- 4- Beslenme amaçlı damar oluşumunu sağlamak için damarları uyarması.
- 5- Dokuların içerisine girip koloni oluşturabilmeli.

Ama iyi bir haberim var. Vücutta kanser hücrelerinin yaşaması öyle kolay bir şey değil. Bunun birkaç nedeni var: Bir kere mutasyona uğramış bir hücrenin yaşama olasılığı daha düşük bu yüzden mutasyonlu hücreler çoğunlukla bu ızdıraba dayanamayıp kendilerini yok ederler. Ayrıca mutasyona uğramış bile olsa hücrede hâlâ aşırı büyümeyi engelleyen DNA tamir genleri bulunur. Bunlar tümörü baskılar. Son olarak bağışıklık sistemimiz tarafından mutant hücreler hedeflenir ve yok edilir. Tabii bunların hepsinden kaçan mutant hücreler hastalık yapabilir.

Evre Evre Kanser

Kanser evresinin anlaşılabilmesi için biyopsi, MR, ultrason gibi yöntemler kullanılır.

Evre 0 - Kanser hücrelerinin daha yeni yeni oluştuğu evredir. Tedavinin başarı oranı çok yüksektir.

Evre 1 - Kanser hücreleri sadece buldukları organla sınırlıdır. Diğer dokulara yayılma söz konusu değildir.

Evre 2 - Kanserli hücreler bulunduğunu organa tamamen yayılmıştır. Hatta yakınındaki lenf düğümlerine sıçramış olabilirler.

Evre 3 - Kanser hücreleri yakınındaki lenf düğümleri haricinde başka dokulara yayılmış olabilir.

Evre 4 - Kanser son evresidir. Kanserli hücreler yakındaki organlara sıçramış ve kolonileşmişlerdir. Tedavi başarı oranı düşüktür.

Öldürerek Yaşatma Teknolojisi: Kemoterapi ve Radyoterapi

Kemoterapi; kanser hücrelerinin büyümesini, yayılmasını ve zayıflatılmasını sağlayan ilaçların damardan, ağızdan ya da direkt kanserli hücrelerin bulunduğu bölgeden verilmesi ile yapılan tedavidir. Kemoterapi ilaçları tümöre doğrudan etki eder ve tümör hücrelerinin yapı taşına etki ederek hücrenin öldürülmesini sağlar. Kemoterapinin en büyük yan etkisi bağışıklık sistemini zayıflatması nedeniyle hastayı kolayca enfeksiyon kapabilecek duruma getirmesidir. Kemoterapi alan hastalar kalabalık ortamlarda dikkatli olmalı, yaralanmalara karşı önlem almalı hatta zayıflatılmış bakteri ve virüslerle elde edilen aşılıları bile yaptırmamalıdır.

Radyoterapi; yüksek enerjili ışınlar kullanarak kanser hücrelerinin büyümesini ve çoğalmasını engellemeyi, kanser hücrelerini öldürmeyi amaçlayan tedavidir. Bu tedavide ise kanser hücrelerinin yanı sıra sağlıklı hücrelerin de etkilenmesi ve bağışıklık sisteminin baskılanması tedavinin en büyük yan etkileridir.

Kansere Neden Olan Bazı Çevresel Etkenler ve Erken Teşhisin Önemi

Aşırı sigara ve alkol tüketimi, yoğun bir şekilde Güneş ışınlarına, radyasyona maruz kalmak, stresli ve hareketsiz bir yaşam sürmek, hormonal ilaçlar, bağışıklık sistemini baskılayan ilaçlar kullanmak ve uzun süreli kirliliğe maruz kalmak kanser oluşumunu tetikleyen çevresel etkenlerdir. Bunun dışında genetik yatkınlıklar da kansere sebebiyet verebilir.

Her ne kadar hasta olmadığımız sürece doktora gitmeyi vakit kaybı olarak gören bir toplum olsak da kanserde erken teşhis tedavinin başarılı olması açısından büyük önem arz eder. Her bireyin 20 yaşından sonra ve özellikle 40 yaşından sonra altı ayda bir ya da hiç değilse yılda bir kere hastanelerde kanser taraması yaptırması kansere bağlı can kayıplarını büyük oranda azaltacaktır.

Farkındalık günlerinde yapılan programlara ve televizyon programlarında uzmanların erken teşhis üzerine yaptıkları konuşmalara rağmen kanser gerçeği maalesef hâlâ insanlara birkaç sayıdan başka bir şey ifade etmiyor. Kanseri yenme süreci bile başlı başına vücudumuzu tehdit eden bir süreçtir. Kanser hastalarının ölüm nedenlerinin çoğu bu tedavi sürecinin getirdiği bağışıklık sistemi zayıflığına bağlı enfeksiyonlar ve kanamalardır. Yani olay biraz da kansere yakalanmamak ya da olabildiğince erken teşhis edilmesini sağlayarak tedavi sürecini kısa tutmaktan ibaret. Hepinize sağlıklı hücre döngülü bir ömür diliyorum. Görüşmek üzere.

EZCÜMLE UNUTMAMAK GEREK

Hani en değer vermediğimizden içinden çıkıveren cevher ve takdirin peşi sıra gelen o hayret... Deniz kabukları gibi belki de... Ya da başımıza taç ettiğimiz bambaşka bir kimliğini tanıdığımızda yaşadığımız o şaşkınlık, o düş kırıklığı...

İnsan olmak... Bütün yarımlardan bir bütün olmak değil mi insanlık? Küçük yarımlar, büyük yarımlar... Tamlik peki?.. Tastamam olma hali, yaratıcıya ait değil mi yalnızca?

Peki neden bu insanın, pencereleri teke düşürme çabası? Zaten hayatın kendisi olan insan, hayat gibi inişli çıkışlı değil mi? İnsanın hayalleri, insanın zihni, insanın cümleleri de dalgalı değil mi hayat gibi? İnsanın insan oluşunu unutarak yüklenen bu tanrısallık veyahut tastamam bir vazgeçiş, bu terk ediş niye?

İnsanın inişleri çıkışları... Hani büyük yazar Aytmatov diyor ya, "İnsan denize benzer, derin yerleri de sığ yerleri de vardır.". Peki değersizleştirebilir mi bu sığlıklar insanı? Ya da unutturabilir mi derinlikler diğerlerini?

Peki çerçeve deyince hep pencereleri mi anlamalı? Aynaya bakmalı aslında insan, ne arıyorsa en çok orada bulmalı. En iyi oradakini tanımalı, en çok onu anlamalı, en çok aynadakini aramalı.

Fakat incisine aldandığımızın en beklemediğimiz zamanda karşımıza dikiliveren şekilsiz kabuğu... Hani camdan bir duvara çarpışı gibi insanın, afallayışı ve bir baş dönmesi...

Çerçeveler, bizim kendi elimizle algımıza çizdiğimiz sınırlar, sınırlarımızdan taşan zaman ve zemin... Ezcümlle unutmamak gerek her insanın derinliğini ve sığlığını en çok da insanın insan oluşunu...

Ahsen SEYFİ
İzmir Fen 23 Dönemi Mezunu

Berkay KOÇ'24

STELLAR SETTLERS

Kaynak topla, şehrini kur, kolonini büyüt, roketini uzayın engin sonsuzluğuna göndermeyi dene! Türk League of Legends oyuncularının yakından tanıyacağı bir isim Dora 'Stratera' Özsoy'un Amerika'ya yerleşip kurduğu RogueDuck firmasının 11 Mart itibarıyla çıkardığı oyun "Stellar Settlers" size tam olarak da bunları vad ediyor. Oyunun çok basit bir amacı var: Toplanan kaynaklar ile yeni yapılar inşa edip tünellerle o yapıların bağlantısını sağlamak suretiyle bir gezegende şehir oluşturmak... Oyunda 4 temel kaynak var: yaşam destek materyali, yapı materyali, enerji materyali ve iletken materyal. Ayrıca araştırma yaparak kazanılabilecek araştırma kredileri ile ana yapılar dışında farklı işlevleri olan yapılar da yapılabiliyor, fırlatma istasyonu gibi. Bir de yaşanabilirlik oranı var ki her hedeflenen sayıya ulaştığında yeni yerleşimciler kazanılıyor. Her yerleşimcinin kendine özgü bazı özellikleri var ve bunlar sizin oldukça işinize yarıyor.

Doruk, 30

Bir yabancı gezegen kozmoloğu
Yerleşimci Morali: 96%

üretimini %10 artırır.

Atandığında: Atandığı kapsül için üretimi iki katına çıkarır.

Örneğin bu yerleşimci araştırma kredisi üretimini %10 arttırıyor ve böylelikle uzaya gitme işini hızlandırabiliyorsunuz.

Uzaya giden yolda kaynak kontrolünü olabildiğince sağlamak ve üretimi hızlandırmak önemli. Oyun asıl fırlatma platformunu araştırıp koyacak kadar kaynağı ürettiğinizde başlıyor. Bundan sonra iş biraz fizik bilginize düşüyor. Yapmanız gereken uçuş sırasında patlayıp düşmeyecek şekilde roketi inşa etmek.

Oyun inşa ekranı

Oyun Steam üzerinden satışta ve para birimi dolar olmasına rağmen Türkiye özelinde cep yakmayacak bir fiyattan (çıkış indirimiyle birlikte 3\$ civarı) satışa sunuldu. Oyun daha erken erişimde olduğu için bazı hatalar barındırması olağan bir şey. Gördüğüm kadarıyla oyunun en büyük eksikliklerinden biri pek başlangıç dostu olmaması. Oyunda neyi nasıl yapacağımıza dair bir tutorial'ın eksikliği hissediliyor. Fakat kaynak veren görevler bu ihtiyacı bir nebze karşılıyor. Oyun genel anlamıyla arada stresli hissedilen zamanlarda açılıp 1-2 saat oynanıp keyif alınacak bir oyun. Çünkü roket yapana kadar kaynak bekleme kısmının çok tekrara düşürdüğünü düşünüyorum. Bir yerden sonra yapacak bir şey kalmayınca sadece boş boş beklemek sıkıyor insanı. Bu oyuna 10 üzerinden bir puan verecek olsam şu anki haliyle 6 verirdim fakat daha erken erişimde olduğu için hiçbir şey için geç değil. Çünkü oyun güzel bir tema üzerine oturtulmuş ve yapılabilecek şeyler arttıkça oyunun daha da gelişme potansiyeli var.

G O S

izemli laylar erisi

Piri Reis haritası hakkındaki ihtişamlı ikinci ve son bölümle karşınızdayız GOS okuyucuları. GOS'un ilk bölümünü okumadıysanız Füzyon dergisinin önceki sayısına bakabilirsiniz.

Piri Reis haritası değiştirilmiş miydi? Haritanın üzerinde yer alan gizemli çizimler de neydi? Osmanlıca metinlerde ne yazıyordu? Haritanın kayıp parçalarına ne oldu? Gizemli, kırmızı adada gerçekten de Deccal mı bulunuyordu? İşte tüm gerçekleriyle bölüm iki.

Piri Reis Haritası ve Gerçekler

1517 yılı. Piri Reis haritayı dönemin padişahı Yavuz Sultan Selim'e, döndüğü bir sefer sonrası takdim eder. Gösterdiği Dünya haritası, Sultan Selim'i bile şaşırtmıştır; zira birçok önemli ve stratejik nokta, ülkelerin sınırları, ülkeler hakkında bilgiler ve ticaret yolları artık Sultan Selim'in ellerinin içindeydi. Rivayete göre Sultan Selim, bu haritanın Avrupa ve Asya kısmının başkalarının eline geçmesinden endişe eder ve haritanın bu bölümünü kesip, saklar. Kimine göre haritanın kalan 13 parçası, kimine göreyse 3 parçası daha var. Bazılarınız "Haritayı belki böyle bırakmıştır" ya da "Bu ölçüde bir kağıda yapmıştır" diyebilir fakat haritanın kesin olarak kayıp parçaları olduğunu, harita üzerindeki yarısı görünen notlardan anlıyoruz. Peki kalan parça veya parçalar ne kadar büyüklükte ya da kaç tane? Dikkatli bakıldığında haritanın kalan parçalarının kaç adet ya da ne büyüklükte olduğunu tahmin edebiliriz. Haritanın bazı yerlerine eklenmiş kerteriz* noktalarını görüyorsunuz. Haritada iki büyük, üç küçük olmak üzere toplamda beş adet kerte noktası bulunmakta. Dikkat ederseniz bunlar haritada eşit mesafeler arası konumlandırılmış. Yani bunların devamı mutlaka olmalı.

Bu noktaları eşit bir şekilde birleştirmeye başlarsak toplamda 16 adet kerte noktası olduğunu görüyoruz. Bu eskize bakarak haritanın tamamının ne kadar büyük olduğunu anlayabilirsiniz. Buradan yola çıkarak toplamda beş ya da altı parçanın kayıp olduğunu varsayabiliriz. Küçüklüklerine göre belki de daha fazla. Eğer bugün tamamına ulaşıydık elimizde muhtemelen buna benzer bir harita

olacaktı. 1513 yılına ait Piri Reis haritasının tamamının varsayımsal bir rekonstrüksiyon* u.

Elbette Yavuz Sultan Selim'in kendine sakladığını düşündüğümüz Avrupa, Asya ve Mezopotamya'yı kapsayan haritada neler olduğunu merak etmiyor değilim. Fakat merak ettiğim başka bir nokta; haritadaki gizemli varlıklar ve normalde var olmayan bazı adalar. Haritanın kuzeyiyle başlayalım. Papağan olduğunu düşündüğümüz kuş resimleri. Kuzey Amerika'nın Doğu kısımlarında daha çok

adalarda konumlandırılmış. Piri Reis kenarda duran notta bazı bilgiler veriyor: "Bu ülkeye Antilya derler, gün batısı tarafıdır. Dört cins küçük papağan olurmuş buralarda ak, kızıl, yeşil ve kara. Buranın halkı küçük papağan etiyle beslenir, taşlarını papağanın tüyleriyle yaparlarmış. Burada bir taş olur, siyah mihenk taşına benzer yerli halk nacak, yani balta yerine bu taşı kullanırmış. Çok sert bir taş. Biz o taşı gördük."

Papağanların o bölgeye özel olduğundan ve oranın yerlilerinden bahsediyor. Yine haritanın kuzeyinde ters duran bir balık ya da balina üzerinde iki kişi görünmekte. İlginçtir, balığın üzerinde ateş yakarken görüyoruz onları. Yine merak edilen kısımlardan biriydi bu. Piri Reis şöyle not düşmüş: "St. Brendan adında bir papazın yedi denizi gezdiği söylenir, adı geçen papaz ve yanındakiler, bir balığın üzerine çıkıp burayı kara, yani küçük bir adacık sanıp ateş yakmış. Balık, sırtı kızarıncaya denize dalmış, bunlar da yüzerek gemiye atlamış. Bu durum eski dünya haritalarından yayılmıştır. Portekizlilerden alınmamıştır."

Haritanın altlarına doğru iniyoruz. Batıda iki tane enteresan canlı çizimleri görmekteyiz. Piri Reis sanıyorum ki halktan aldığı bilgileri aktarıyor. Notta şöyle yazmış: "Bu ülkenin dağlarında bu kılıklı canavarlar olurmuş ve dahi deniz kenarlarında Ademoğlu* çokmuş. Altın madenlerininse sonu yokmuş." Piri Reis bu canlıları anlatılanlara göre çizmiş gibi görülüyor. Yine Güney Amerika'nın orta

kısımlarında, bugünkü Brezilya toprakları üzerinde biri dağlık bölgeler üzerine çizilmiş çift boynuzlu, yukarı doğru bakan, sivri dişlere sahip bir varlık; diğeryse tek boynuzlu, efsaneleşmiş başka bir öküz çizilmiş. Notta "Burada tek boynuzlu öküzler ve bu şekilde görülen canavarlar olur" yazmakta. Haritanın bazı yerlerinde yine başka canlılar yer alıyor. Fakat en dikkat çeken bu insanımsı yaratık. Başı gövdesinde bulunan, saçları kırmızı olan tuhaf canlı. Yine dağlık bölgedeki bir zirvede gösterilmiş. İşte bu tuhaf yaratık, kimilerine göre bir Cin ya da bir Şeytan'ı temsil etmekte. Bazılarına göre başındaki kırmızı saçlar aslında ateştir. Piri Reis'in burada gördüğü bir Cin'i tasvir ettiği söylenir. Ve bunu biraz da gizemli bir şekilde haritadan yansıttığını. Hemen onun yanında başka bir yabani hayvan çizilmiş. Dikkat ederseniz ikisinin de elinde bir şey var. Birisi bir

yiyeceği, diğeryse oraya has bir bitki türünü elinde tutuyor gibi. Oraya ait notu okuyalım.

"Bu canavarın yedi karış boyu vardır. Gözlerinin arası bir karıştır ama uysal, zararsız imiş." Piri Reis buradaki çizimde yine çevreden veya oraya giden insanlar tarafından ona aktarılan bilgileri yansıtmış haritasında. Notun sonundaki "Zararsız imiş." ifadesinden de anlaşılacağı üzere ona söyleneni resmettiği anlaşılıyor. Bunu şuradan anlıyoruz; haritanın alt kısmında silikleşmiş iki hayvan türü var ve oradaki notta, "Bu bölgede yabani hayvanlar ve altı boynuzlu öküz olurmuş, bunu Portekizliler haritasında yazmışlar" diyor. Yani bazı yerlerde duyduğunu ya da başkasından gördüğünü aktarıyor. Buradaki varlıkların hepsi olmasa da birçoğu o bölgelerin efsanelerine ya da rivayet edilenlere göre Piri Reis tarafından haritaya aktarılmış. Yani özünde bu varlık, aslında Deccal, Cin ya da Şeytan değil. Notta zaten "Zararsız imiş" kelimesi geçmekte. Yani bunun dışındaki diğer varsayımlar tamamıyla gerçek dışı.

Bir diğer gizemli kısım da bu varlığın hemen üzerinde duran kırmızı ada. Deccal'in saklandığı rivayet edilen gizemli bir ada. Gizemli olduğunu söyledim çünkü bu günümüzde var olmayan bir ada. Piri Reis haritasına meraklı birçok kişi için bu ada, günümüzde var olmaması ve tam ortada kıpkırmızı şekilde çizilmiş olması nedeniyle oldukça gizemli. Fakat gerçekte öyle mi?

Tam ortada duran ve gerçekte var olmayan bir ada. Piri Reis, normalde var olmayan bu adayı neden çizmişti? Dikkatli bakarsanız, Piri Reis haritada bazı adaları renksiz, bazılarınıysa kırmızı çizmiş. Bazı yerlere '+' işareti, bazı yerlere ise küçük kırmızı yuvarlaklar eklemiş. Aslında bunların hepsinin bir anlamı var. Haritada keşfedilmemiş, insanların olmadığı adalar beyaz olarak gösterilmiş,

daha doğrusu renksiz. Piri Reis kıtanın kenarlarındaki kayalık alanları göstermek içinse '+' işareti koymuş. 'Bu kısımlar kayalıktır' anlamında bir işaret. Kenarlarda ve kenar içlerinde bulunan kırmızı noktalar ise kumluk alanları işaret ediyor. Mesela Dominik Adalarının etrafını kumluk olarak göstermiştir. Hemen üzerindeki birçok '+' işaretindeki nokta ise bazı taş kayalar anlamında bir söz yazılmış. Yani bu tam ortada duran kırmızı ada aslında insanların az olduğu, tam olarak yerleşmenin olmadığı bir adadır. Bunun solunda duran yine renklendirilmiş bir ada için "Burası bayındır* değildir", notunu düşmüştür. Piri Reis bu kırmızı adadan notta şöyle bahsetmiş; "Bu gemi fırtınaya tutunup geldi ve bu adaya düştü. Kaptanın adına Nicola Cuvan derler. Bu adada tek boynuzlu öküz çokmuş bu nedenle bu adaya İzle de Voka yani Sığır Adası derlermiş." Bu adayı rengiyle ön plana çıkaran, aslında diğer bazı adaların renginin zamanla solmasından da kaynaklı. Bunun haricinde haritada birçok kırmızı renkli adayı da görebilirsiniz. Burada Deccal'in olduğu ya da saklandığıyla ilgili hiçbir iz ya da ibare yok. Muhtemelen zamanla deniz sularının altında kalmış bir yer. Ya da Piri Reis bu haritada, bulunduğu yıldan çok önceki bir zamanın dünyasını çizmişti. Piri Reis, haritanın bir kısmında nasıl yapıldığına dair notlar düşmüştü.

Şöyle yazmış: "Bu harita benzersiz bir haritadır ve bu dönemde kimsede yoktur. Benim tarafımdan yapılmış olup, şimdi temel kaynaktır. Dünya'nın yerleşim yerini gösterir.", "Özellikle 20 kadar haritayla, Arap'ların 'Caferiye' dedikleri kara parçalarını içine alan İskender-i Zülkameyn zamanında yapılmış 8 Dünya haritasından yararlanılmıştır." Başka haritaları da sayıyor fakat

bu kısım önemli çünkü Zülkameyn'in ne zaman yaşadığı tam olarak bilinmiyor. Ve işte bugün var olmayan bu ada ve bazı bölgeler, belki de o zamanın dünyasına aitti. Piri Reis, haritayı çizerken ilginç bir şekilde birçok farklı kaynaktan yararlandığını cesurca aktarmıştır fakat bu kısım ilginç çünkü normalde haritacılar, kendi kullandıkları harita kaynaklarını.. çizdikleri haritalarda not olarak düşmez. Birçok Dünya haritasında böyle bir not bulunmaz. Daha da ilginç; Piri Reis'in referans alabileceği haritaların hiçbirinde Piri Reis haritasındaki ince detaylar yer almaz. Yine hiçbiri o zamana kadar Güney Amerika kıtasının şeklini dahi bilmemekteydi. Kaba taslak çizilen Güney Amerika kıtaları vardı. En büyük çıkmazsa, haritanın batı kısmını yani Amerika Kıtası'nı , Kristof Kolomb'un haritasına bakarak çizdiği düşüncesi. Fakat bugüne kadar Kristof Kolomb'a ait Amerika'yı gösteren hiçbir harita bulunamamıştır. Elbette var olmadığı anlamına gelmez. Peki öyleyse Piri Reis neden haritayı çizerken sürekli "Kolomb'un haritasından yararlandım" notunu düşmüştü? Bu kısım sonradan mı eklenmişti?

UNESCO Kültür Mirası Taşıyıcısı unvanı alan Fuat Başar, haritanın orijinalliği konusunda şüpheleri olduğunu belirtti. Başar, Piri Reis'in Osmanlıca yazdığı Kitab-ı Bahriye eseriyle Dünya haritasında talik kırması yazı yöntemini kullandığını, oysa Güney Amerika'nın bulunduğu bölümde Nesih kırması yöntemini kullandığını söyledi.

Haritanın Kolomb, Portekiz ve Arap haritalarından bakılarak çizildiğinin yazıldığı bölümün sonradan eklendiğini iddia eden Başar, böylece Piri Reis'in coğrafya bilgisi ve denizciliğine Avrupa tarafından ortak olunduğunu söyledi. Yani bir Türk denizcinin böyle muazzam bir harita çizmesi bazılarınca kabul görmemiş, haritaya ortak olunmuş ve "Mutlaka birilerinden bakarak yapmış" imajı verilmeye çalışılmış.

Bu iddiayı destekleyen bir başka husus ise Piri Reis haritasının Topkapı Sarayı'nda sergilenmemesi. Bu, yetkililere sorulduğunda "Yıprandığı gerekçesiyle sergilenmiyor." cevabı verilmiş ve inceleme istendiğinde, saraydan hiçbir cevap alamamışlar.

Haritanın orijinali 4 asır sonra, 1929'da bulunur ve inceleme için Amerika'ya gönderilir. Rivayete göre bu noktadan sonra orijinali değil, bir kopyası geri gönderilir. Üstelik sonradan eklenmiş bazı notlarla birlikte Bu iddianın doğruluğu için haritanın tıpkı Mona Lisa tablosunda olduğu gibi derin katman incelemesi yapılması gerekiyor. Belki de iddialar doğrudur, kim bilir? Bu elbette yapılacak analizlerle ortaya çıkacaktır. Piri Reis haritasının kayıp parçaları bulunduğunda belki de yüzlerce yıl öncesindeki Dünya'nın nasıl bir yer olduğunu öğreneceğiz. Belki Atlantis'in, Kayıp Kıta Mu'nun belki de başka birçok gizemin nerede olduğunun sırrı haritanın diğer kayıp parçaları bulunduğunda ortaya çıkacak. İşte o zaman belki de çok farklı bir Dünya bizi bekliyor olacak.

Piri Reis'in gizemli haritası bölümümüz bitti. Diğer sayıda çok daha ilginç konuları konuşacağız. Bir sonraki GOS sayımızda görüşmek üzere. GOS'la kalın, okumayla kalın.

Sözlük

Ademoğlu: İnsanoğlu

Bayındır: Yaşama uygun olan yer.

Kerteriz: Türkçe anlamıyla, pusula kadranının çevresindeki o yön gösterilen çentiklere deniyor. Kısaca 'kerte' olarak da söylenmekte. Bunlar pusulaya göre belirlenmiş noktalardır. Yani her nokta doğru pusula yönünü işaret eder ve denizcilere yol gösterir.

Rekonstrüksiyon: Mimarlıkta bir yapının kalıntıları ve diğer belgeler yardımıyla eski şeklinin belirlenerek yeniden yapılması işlemi.

Uğur YATKIN '27

AYIN OYUNU: KULAMI

Kulami veya parsel olarak bilinen bu oyun 27 ahşap taşın 8×8'lik düzleme farklı kombinasyonlar ile yerleştirilerek oynanır. Oyun taşları iki, üç, dört ve altı boşluklardan oluşur. Oyunda amaç en çok puanı toplamaktır. Birçok Avrupa ülkesinde sevilerek oynanmaktadır. Türkiye'de Kültür ve Spor Bakanlığı tarafından turnuvaları düzenlenmektedir. Puan kazanmak için birçok yol olması sebebiyle oldukça düşündürülen ve farklı stratejiler geliştirmeye olanak sağlayan eğlenceli bir oyundur.

Oyun Kuralları

Oyuncular dönerli şekilde misketlerini boş deliklere yerleştirirler. İlk misket istenilen deliğe yerleştirilebilir. Daha sonra oyuncular misketlerini yerleştirirken aşağıdaki şu üç kurala uymaları gerekir.

1. Misketler rakibin oynadığı misketin yatay ve dikey yönlerine yerleştirilmelidir.
2. Rakibin misket yerleştirdiği taş üzerine ilk seferde misket yerleştirilemez.
3. Oyuncu bir önceki elde misketini yerleştirdiği taş üzerine bir sonraki elde misketini yerleştiremez. İkinci elden itibaren misketini yerleştirebilir. Misketler arasında boşluk olmasında sıkıntı yoktur. Oyuncular kurallar dâhilinde istedikleri deliğe misket yerleştirebilirler.

Puanlama

1- Sıra Bonusu:

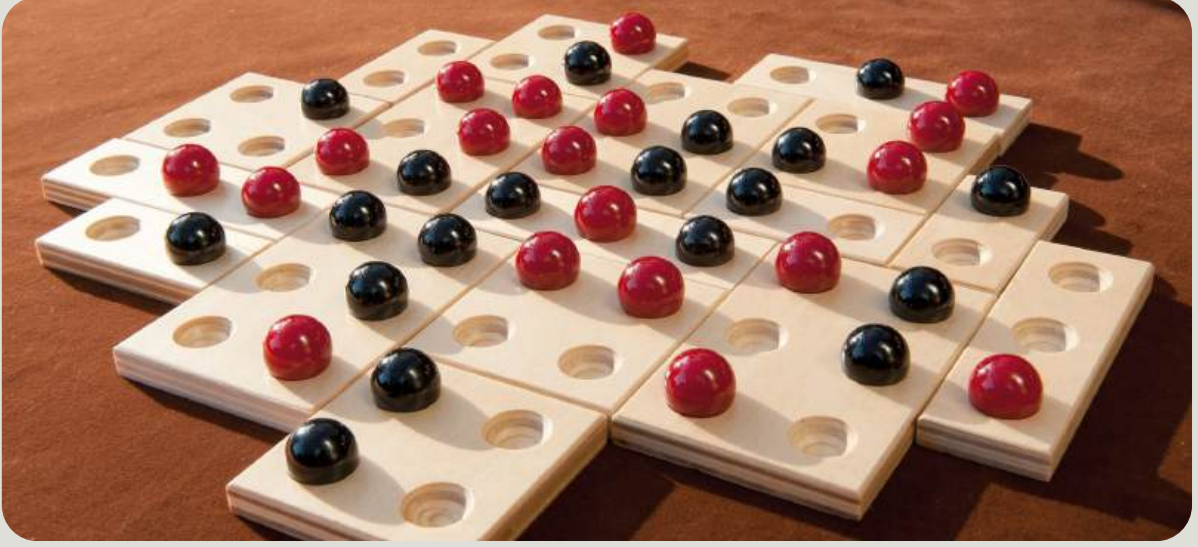
Oyuncular kendi renginin herhangi bir sıra oluşturup oluşturmadığına bakarlar. 5 ve 5'ten fazla aynı renkte bilyenin yatay, dikey ve çapraz olarak birleşmesi ile sıra bonusu hesaplanır. Aynı renkteki bir taşın birden fazla sıra bonusu olabilir, buna göre puanlama yapılır.

2- En Büyük Alan Bonusu:

Oyuncular kendi renginin en büyük alanını tanımlar. En büyük alan birbirine sadece yatay ve dikey doğrultuda birleşik olan bilye sayısına bağlıdır. Oyuncular bilye sayılarının toplamına göre puan kazanırlar. Çapraz olarak yerleştirilen bilyeler bağlanmış sayılmaz.

3- Levha Bonusu:

Yarışmacılar levhaları siyah-kırmızı bilye fazlalığına göre alırlar. Aynı sayıda kırmızı ve siyah bilyenin olduğu ve üzerinde hiç bilyenin olmadığı levhalar dikkate alınmaz. Puanlar levhadaki bilye sayısına göre değil delik sayısına göre verilir. Örneğin 4 delikli bir levhanın puanı 4 olur.

AYIN MANTIK SORUSU

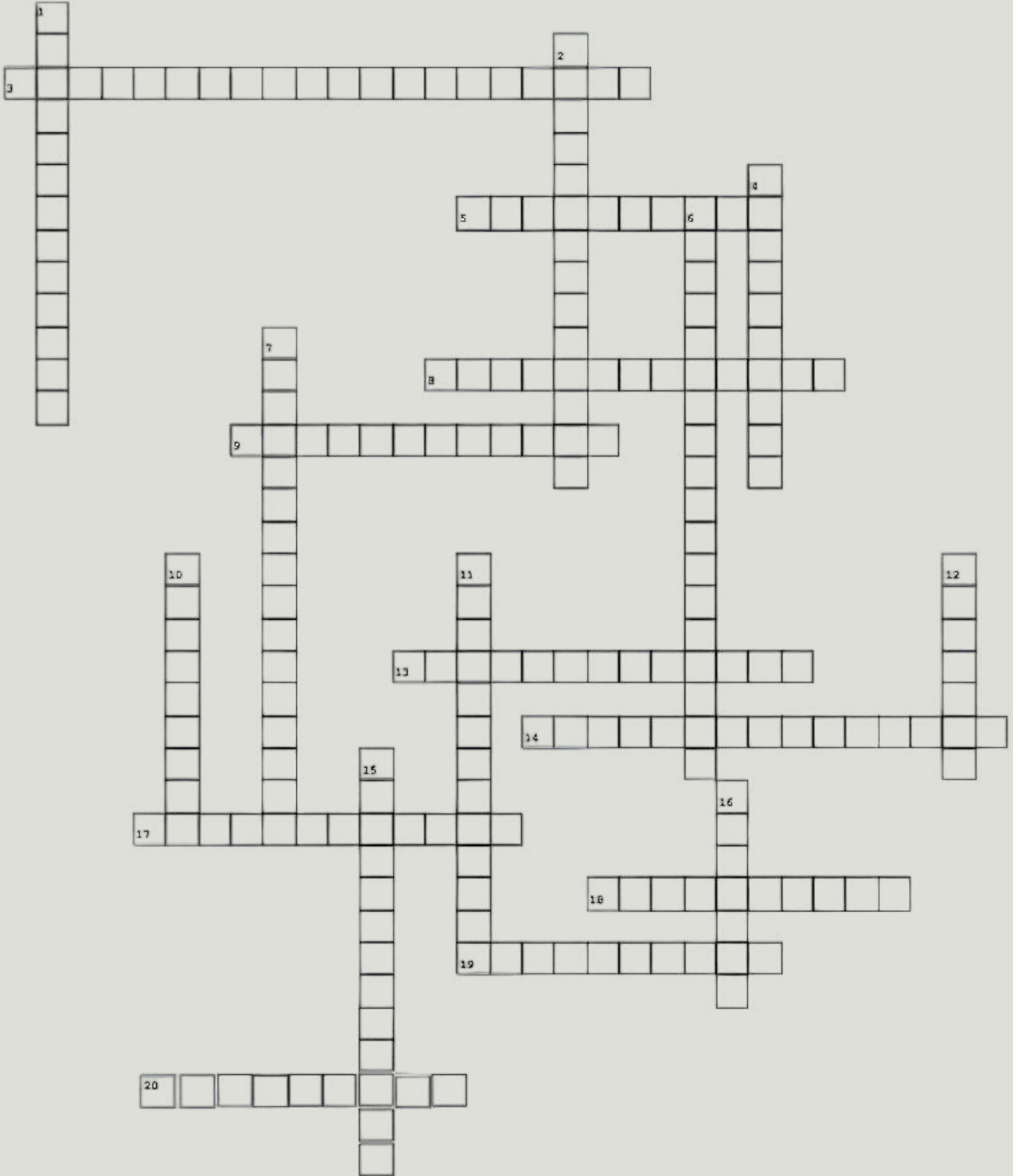
Bir içme suyu firması, Arabistan'daki su ihtiyacını düşünerek, pazara girmek amacıyla şirketin en iyi pazarlama elemanını bölgeye gönderir. Patronların elemanına güvenleri sonsuzdur ve iyi haberlerle dönüşünü sabırsızlıkla beklerler. Pazarlamacı arkadaş geri döner fakat kötü haberleri vardır ve anlatır...

P.E.: Efendim, ben hedef bölgeye gittiğimde birçok sorunla karşılaştım. Bunlardan en önemlisi iletişimdi.

Ben Arapça bilmiyordum, onlar da başka hiçbir dil bilmiyordu. Bunun üzerine 3 adet fotoğraf hazırladım. 1. resimde çölde susuzluk çeken bir Bedevi, 2.'de Bedevinin kumların arasında bizim suyumuzu bulması, 3.'de ise tüm susuzluğu gitmiş, canlanmış bir Bedevi. Bu resimler sırayla gösterdiğimde sinirlenerek beni kovdular. Anlamadım ama görüşmeler aynen bu şekilde sonuçlandı.

Pazarlama elemanının başarısız olmasının sebebi ne olabilir?

ÇENGEL BULMACA

Sağdan Sola

3. Türk dilinin kuşaktan kuşağa aktarılmasında ve toplumsal değerlerin korunmasında önemli bir role sahip Oğuz Destanını konu alan hikayeler.
5. İlk Türk kadın roman yazarı. Kadın hakları için savaşmış ve eserlerinde bunu işleyerek günümüze ışık tutmuştur.
8. Türk toplumunu Batı tarzındaki şiir ve tiyatro ile tanıştıran ve eserlerinde ilk kez noktalama işaretleri kullanan gazeteci yazar.
9. İslami Türk edebiyatının ilk ve oldukça önemli eserlerinin yazıldığı Türk devleti.
13. Türkçeyi incelemek ve Türkçenin gelişmesi için çalışmak amacıyla 12 Temmuz 1932'de Mustafa Kemal Atatürk tarafından kurulan kurumdur.
14. Göktürk Alfabeti ile Bilge Kağan, Kül Tigin ve Vezir Tonyukuk adına yazılmış eserdir. İlk yazılı Türkçe metindir.
17. Türk dilinin yabancı sözcüklerden ayrılması ve zenginleşmesi için başlatılan sadeleşme hareketinin öncüleri.
18. İlk Türk Dili Kurultayının açılış günü olması dolayısı ile her yıl 26 Eylülde kutlanan bayram.
19. İlk Türkçe edebi roman ve ilk Türkçe tarihi romanının yazarıdır. Milliyetçiliği ile bilinir ve Vatan Şairi olarak da anılır.
20. 11. yüzyılda Yusuf Has Hacib'in Karahanlı Türkçesi ile yazdığı siyasetname türünün Türk Edebiyatındaki ilk örneği olan eser.

Aşağıdan Yukarıya

1. Türk Dil Kurumu önderliğinde yazılan ilk Atasözleri ve Deyimler sözlüğünün yazarı.
2. 1860-1866 yılları arasında yayımlanan ilk özel gazete.
4. Edebiyatın şiir, tiyatro, roman gibi alanlarında başarılı eserler vermiş bir isimdir. Kaldırımlar Şairi olarak da tanınır.
6. Osmanlı Devleti'nde basımevi açarak kitap yayımlayan ilk kişidir.
7. Araplara Türkçeyi öğretmek, Türkçenin Arapçadan üstün olduğunu kanıtlamak amacıyla Kaşgarlı Mahmud tarafından yazılan eser.
10. 13.yüzyılda yaşamış ve hoşgörü şairi olarak bilinmiştir. Türk - İslam kültürününün kaynaşmasında ve güzel ahlakın yayılmasında önemli bir rol oynamıştır.
11. Olay hikayesinin Türk Edebiyatındaki önemli temsilcilerinden birisi ve Genç Kalemlerin üyesi.
12. Dil ve Coğrafya Fakültesinin ve Türk Dil Kurumunun kurucusu. Yeni Türk alfabesinin ve okuryazarlık oranının artmasının en büyük mimarlarından birisi.
15. Türk Edebiyatında Kurtuluş Savaşı'nı ve topluma etkilerini işleyen ilk romandır.
16. İstiklal Marşımızın yazarı tarafından kaleme alınmış 7 faklı şiir kitabını bir araya getiren ve Türkiye'de en çok okunan şiir kitaplardan birisi.

Önceki Sayıya Ait Cevaplar

1.	Hallaç	8.	Deneme	15.	Raks
2.	Şahika	9.	Bedevi	16.	Algı
3.	Facia	10.	Sağduyu	17.	Bahis
4.	Müsteşar	11.	Yerleşke	18.	Laik
5.	Camia	12.	Usül	19.	Yakı
6.	Acem	13.	Dehliz	20.	Ekose
7.	Rakip	14.	Adem		

Mantık sorusu 1: 1,4 ve 9

Mantık sorusu 2: D-G-A-F-C-E-B-H

Tüm sorunlarınız karşısında "evreka" diyebilmeniz dileğiyle...

Aşacağız Batı'yı bilimde teknikte biz,
Atatürk'te birleşmiş İzmir Fen Liseliyiz!

Bahar 2024 sayımızın
kaynakçasına ulaşmak
için yandaki QR kodu
okutabilirsiniz.

